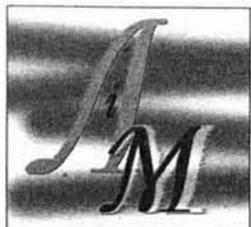

ЛІТАРАТУРА і мастацтва

5 жніўня 2005 г. № 31/4318

АНОНС!

Чым кіруюцца бацькі малышоў, вызначаючы, у якую дашкольную ўстанову аддаць свайго сына ці дачку? Мабыць, не памылюся, калі скажу, што часцей за ўсё блізкасцю садка да дому. Але некаторыя таты і маці мэтанакіравана выбіраюць для сваіх дзяцей беларускамоўны сад ці групу, тым самым змалку прывучаючы сваіх дзяцей да роднай мовы.

СТАР.

4

26 лютага 1932 года выйшаў першы нумар газеты "Літаратура і мастацтва" — органа Федэрацыі аб'яднанняў пісьменнікаў і Галоўмастацтва БССР (адказны рэдактар Х. Дунец). З гэтага часу пачынаецца доўгая гісторыя выдання. І, як пішуць даследчыкі, з'яўленне "ЛіМа" стала важнай падзеяй у грамадскім жыцці краіны і сведчыла аб высокім узроўні беларускай культуры.

СТАР.

7

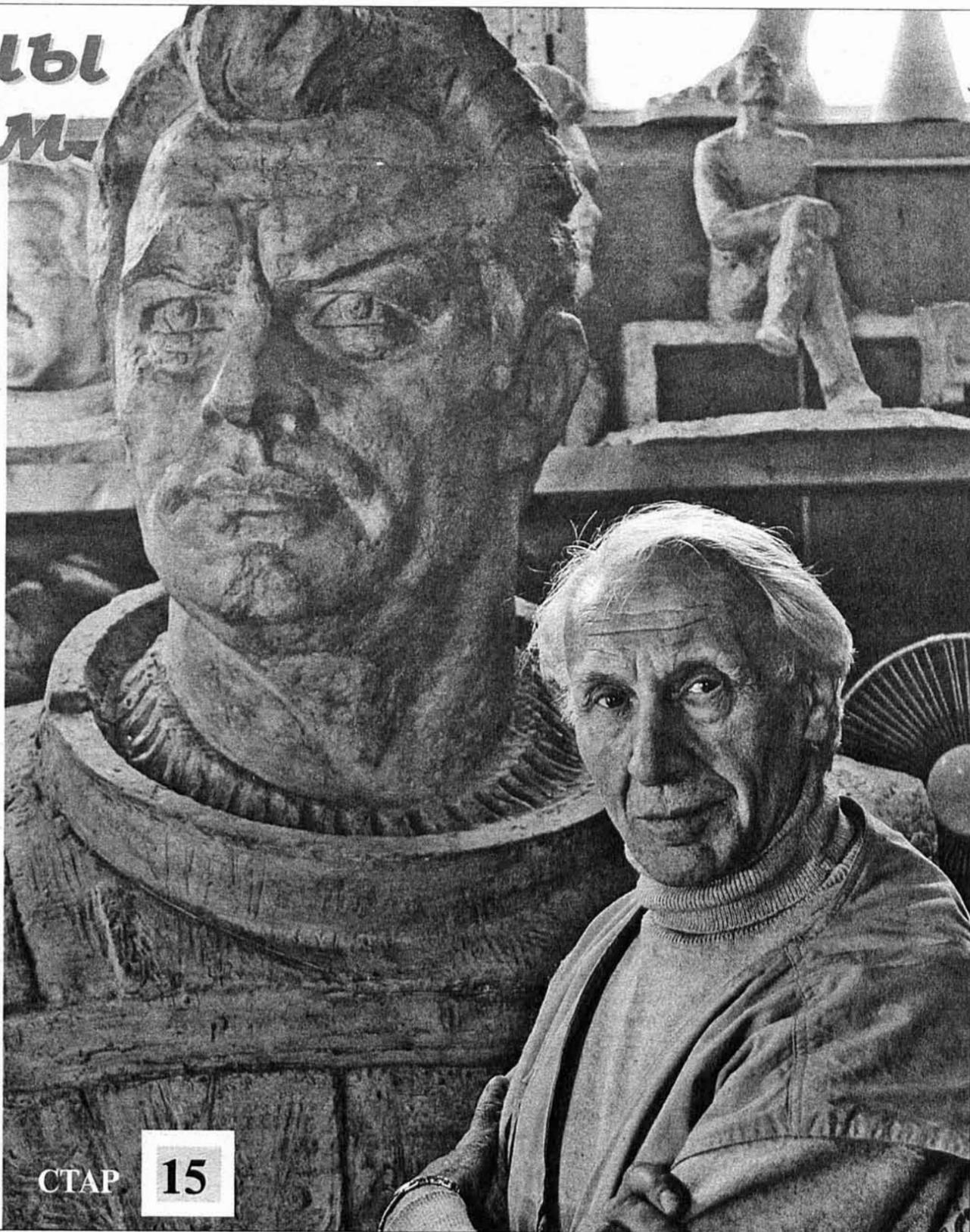
Натхнёны космасам

Беларускі саюз мастакоў вылучыў на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва знакага скульптара Івана Міско. Ём створана ўражлівая галерэя партрэтаў знакамітых людзей: дзяржаўных дзеячаў і творчых асоб, спартсменаў, астранаўтаў, касманаўтаў. Героі космасу зрабіліся героямі яго творчасці, а Зорны Гарадок у свой час успрымаўся як філіял майстэрні. Ён аўтар бюстаў П.Клімука, У.Кавалёнка; помніка М.Горкаму ў сталічным Цэнтральным дзіцячым парку, скульптурных выяў І.Буйніцкага, Р.Шырмы і г.д. За манумент у гонар маці-патрыёткі, устаноўлены ў Жодзіне, Іван Міско адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР. З 1997 г. шануюны майстар узначальвае Дзяржаўны манументальны савет пры Міністэрстве культуры Беларусі. Узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Фота К. ДРОБАВА

СТАР

15

Запрашае Берлін

3 5 па 22 жніўня 2005 года ў Берліне пройдзе міжнародны маладзёжны фестываль класічнай музыкі "Young euro classik", у межах якога адбудуцца выступленні сімфанічных калектываў з Аўстрыі, Беларусі, Вялікабрытаніі, Германіі, ЗША, Італіі, Казахстана, Кітая, Польшчы, Расіі, Украіны і Эстоніі. Рэспубліка Беларусь будзе прадстаўляць аркестр Беларускай акадэміі музыкі "Маладая Беларусь" пад кіраўніцтвам рэжысара акадэміі М. Казішча, а таксама салісты К. Красніцкі (фартэпіяна) і В. Смольскі (электрагітара).

Ян МНІПАК

Рыцары сустрэнуцца ў Лідзе

Рэканструкцыя Лідскага замка пачнецца ў 2006 годзе. Ужо заключаны дагавор з УП "Мінскпраект" на распрацоўку праекта рэстаўрацыі унікальнай гатычнай пабудовы.

На гэты момант завершана кансервацыя аварыйнай сцяны замка і правядзеныя работы па добраўпарадкаванні прылягаючай тэрыторыі.

Лідскі замак быў заснаваны ў 1323 годзе князем Гедымінам. У верасні ля яго сцен плануецца правесці першы міжнародны рыцарскі фестываль з удзелам клубаў з Беларусі, Літвы, Польшчы і Расіі.

Мікалай АНІПЧАНКА

Юбілею Перамогі

Адбылася чарговая прэм'ера ў Драматычным тэатры Беларускай арміі — спектакль "Не пакідай мяне...", паводле аднайменнай п'есы Аляксея Дударова.

Абыякавых глядачоў у зале Цэнтральнага дома афіцэраў не было і не магло быць — сам сюжэт драматычнай балалы, цудоўная ігра актэраў выклікалі ў прысутных хваляванне, усе суперажывалі героям, напружана сачылі за тым, што адбывалася на сцэне.

Няма сумнення, што спектакль "Не пакідай мяне...", як і героіка-драматычная балада "Ты помніш, Алёша...", пастаўленая таксама паводле п'есы вядомага беларускага драматурга, мастацкага кіраўніка тэатра Аляксея Дударова, будзе мець удзячнага глядача.

Яўген КАРШУКОЎ

І кніжка, і... кіно

Першы Нацыянальны канал супольна з "Беларусьфільмам" пачаў здымкі першага ў гісторыі сучаснай Беларусі дзіцячага серыяла "Тры галеры". Сцэнар для тэлесерыяла напісаў вядомы беларускі пісьменнік Андрэй Федарэнка. У аснове сюжэта — гісторыя пошуку падлеткамі напалеонаўскіх скарбаў.

Здымкі чатырох серый плануецца завяршыць да снежня. А глядачы ўбачаць серыял у пачатку наступнага года.

У. Д.

Гродзенскі тэатр лялек едзе ў Гданьск

Гродзенскі абласны тэатр лялек возьме ўдзел у Міжнародным інтэспіраўскім фестывалі, які адбудзецца з 6 па 13 жніўня ў Гданьску і Гдыні. 6 і 7 жніўня гродзенскія лялечнікі прадставяць у Гданьску спектакль "Зімовая казка" па п'есе слаўтага англічаніна. Паставіў яго рэжысёр тэатра Алег Жужэла.

У гэтым годзе ў польскім тэатральным форуме возьмуць удзел трупы больш чым з дзесяці краін.

А.М.

Як і не грошы...

Хача такія манеты і выходзяць у афіцыйнае абарачэнне, для большасці з нас яны існуюць не як плацёжны сродак, а як аб'ект нумізматыкі. З пачаткам жніўня колькасць гэтых "сувеніраў" павялічылася, бо Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь выпусціў новыя манеты з серыі "Святы і абрады Беларусі". Да грашовых знакаў, прысвечаных Вялікадню, Купаллю ды Калядам, дадаліся памятнаыя манеты з адлюстраваннем сімвалікі яшчэ аднаго нашага старажытнага свята, якое завецца "багач". Існуюць два іх варыянты: медна-нікелевая, наміналам 1 беларускі рубель, ды срэбная, наміналам 20 беларускіх рублёў. "Смешныя цэны"? Але кожны варыянт новай манеты выпушчаны ў колькасці 5 тысяч. 10 тысяч па-мастачку аздобленых металічных кружочкаў — на ўвесь вялікі свет: уявіце, які неацэнны скарб!

Я.КАРЛІМА

Намінант ад Саюза мастакоў

29 ліпеня ў Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы адбылася прэс-канферэнцыя прадстаўнікоў Беларускага саюза мастакоў. На ёй арганізатары пазнаёмілі прысутных са сваім кандыдатам, вылучаным на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва 2006 года. Выбраннікам мастакоў стаў скульптар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Іван Якімавіч Міско.

— Такая сур'ёзная прэмія, як прэмія Саюзнай дзяржавы, не можа быць для ўсіх, — паведаміў першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў, скульптар Аляксандр Фінскі. — Бо трэба мець сапраўды

вялікія дасягненні ў мастацтве, і чалавек павінен быць вядомым. Таму ніколі не бывае шмат прэтэндэнтаў на гэтую намінацыю. Іван Якімавіч вылучаны перш за ўсё ад секцыі скульптуры, затым яго кандыдатура разглядалася на прэзідыуме Беларускага саюза мастакоў, дзе і атрымала аднадушную падтрымку. А вырашальным момантам з'явілася тое, што Іван Міско 44 гады свайго жыцця прысвяціў, і вельмі паспяхова, тэме космасу.

Як зазначыў старшыня секцыі скульптуры Беларускага саюза мастакоў, загадчык кафедры Акадэміі мастацтваў Уладзімір Слабодчыкаў, Іван Міско вядомы не толькі па творах, прысвечаных касманаўтыцы. У яго ёсць іншыя, вельмі значныя работы, а пацвярджэнне таму — Дзяржаўная прэмія СССР, якая гаворыць пра многае.

— Яшчэ будучы студэнтам, адразу пасля палёту Гагарына ў космас, Іван Якімавіч звярнуўся да гэтай тэмы, — заўважыў Уладзімір Слабодчыкаў. — Накірунак для творцы ў той час — новы, авангардны, адным словам, сапраўдны мадэрнізм у мастацтве. Сама мова, пластыка вобразаў — усё даволі характэрна для пачатку шасцідзсятых. Але створанае тады і сёння глядзіцца сучасна, таму што ўсё звязанае з пакароннем космасу заўсёды ідзе наперадзе, знаходзіцца ў пастаянным развіцці.

Прэмія Саюзнай дзяржавы будзе прысуджацца ўжо ў трэці раз. І яна вельмі абавязвае намінанта. А што Іван Міско яе варты — яго калегі-мастакі не сумняваюцца.

Раіса МАРЧУК

Фота Канстанціна Дробава

Упершыню ў Беларусі

27 ліпеня ў Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы адбылася прэзента-

цыя энцыклапедыі "Вялікае княства Літоўскае". У ёй упершыню ў абагульненым выглядзе адлюстравана гісторыя Вялікага княства Літоўскага ад пачатку XIII да канца XVII стагоддзя. Першы з двух тамоў гэтай манаументальнай працы пабачыў свет у выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі", другі мяркуецца выдаць у наступным годзе.

У энцыклапедыі сабраны звесткі аб тэрыторыі ВКЛ, дзяржаўным і палітычным ладзе, сімваліцы, эканоміцы, сельскай гаспадарцы, культуры. Шмат артыкулаў прысвечана

помнікам архітэктуры — замкам палацам цэрквам, кляштарам, тэатрам, друкарням, а таксама рукапісам і друкаваным кнігам. Прадстаўлены ў ёй і біяграфіі вучоных XIX — XXI стагоддзяў, якія зрабілі вялікі ўнёсак у даследаванне гісторыі і культуры ВКЛ.

У выданні энцыклапедыі беларускім вучоным дапамагалі даследчыкі з Расіі, Украіны, Літвы, Польшчы, Швецыі ды Вялікабрытаніі.

Мікалай АНІПЧАНКА

Фота прадстаўлена аўтарам

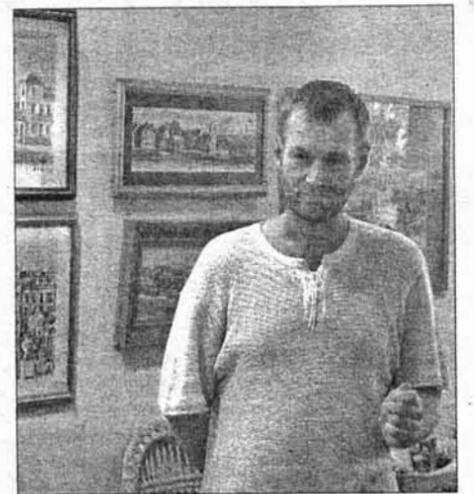
Незабыўныя вобразы сталіцы

"Вобразы і пейзажы" — менавіта пад такой назвай праходзіць зараз у галерэі "Славутыя майстры", што ў Траецкім прадмесці, выстава твораў Уладзіміра Шаркова.

Яго карціны даўно ўжо сталі своеасаблівай візітнай карткай нашай сталіцы. Яны ўпрыгожваюць прадстаўніцтвы і пасольствы Беларусі за мяжой, шмат хто з мінчан,

калі надоўга пакідае радзіму, абавязкова бярэ з сабою малюнкі Уладзіміра Шаркова як напамінак аб родным горадзе.

Экспазіцыя складаецца з новых работ, якія мастак стварыў за апошнія два гады. Застаючыся верным любімай тэме, ён прадставіў на суд глядачоў серыю карцін "Мінск старадаўні і малады". А сюжэты для будучых твораў "падгледзеў" у гістарычным цэнтры

Мінска: на плошчы Свабоды, на вуліцы Багдановіча, каля опернага тэатра, у раёне ракі Свіслач...

На вернісажы можна ўбачыць жывапісныя работы з даўняй, таксама любімай мастаком серыі "Гарадскія кветкі". Прывабляюць наведвальнікаў і карціны, на якіх намалеваны яблыкі, апельсіны, лімоны і іншая садавіна. Вельмі ж яны прыгожыя, яркія, сапраўдныя...

Выстава Уладзіміра Шаркова будзе працаваць яшчэ два тыдні. Так што прыемных уражанняў!

Р. М.

Фота Таццяны Кардашынай

БЕЛАРУСЫ ЗА МЯЖОЙ

Беларускія мастакі — у Венецыі

Венецыянскі фестываль Біенале — адна з найбольш значных і прэстыжных міжнародных выстаў сучаснага мастацтва. Фестываль заснаваны ў 1893-м і праходзіць у Венецыі раз у два гады, прывабліваючы мастацтва-

знаўцаў і аматараў мастацтва з усяго свету. Штотраз яго наведвае каля 250 тыс. чалавек. Праграма фестывалю традыцыйна ўключае 6 тэматычных напрамкаў — выяўленчае мастацтва, архітэктура, кінематаграфія, харэаграфія, музыка і тэатр.

Беларусь упершыню за амаль 60 гадоў прымае ўдзел у венецыянскім Біенале. Раней беларуская культура была толькі аднойчы прадстаўлена на гэтым сусветным творчым форуме: у 1948 годзе з вялікім поспехам тут экспанаваліся карціны Марка Шагала.

Беларускі павільён на сёлетняй, 51-ай выставе знаходзіцца ў самым цэнтры Венецыі, побач з плошчай св. Марка, у прэстыжнай канферэнц-зале Мопадарі і займае агульную плошчу ў 300 м². Тут прадстаўлены 30 жывапісных і скульптурных работ як маладых, так і сталых, сусветнапрызнаных майстроў беларускага мастацтва — Валерыя Шкарубы, Руслана Вашкевіча, Сяргея Войчанкі, Андрэя Задорына, Наталлі Залознай, Ігара Цішына, Леаніда Хобатава і Уладзіміра Цэслера.

Беларуская экспазіцыя на Біенале арганізаваная італьянскай кампаніяй Enzo Fornaro International Art Services сумесна з Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Італіі і пры падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі. У фінансаванні праекта былі задзейнічаны выключна спонсарскія сродкі.

“Востраў Беларусі” ў Венецыі можна пабачыць да 6 лістапада.

Калінінградскаму зямляцтву беларусаў — 5 год

Свой першы юбілей гэтымі днямі святкуе Калінінградскае зямляцтва беларусаў. Урачыстасці ў гонар 5-годдзя арганізацыі прайшлі 29 ліпеня.

Беларускае нацыянальна-культурнае аб’яднанне — адно з буйнейшых у заходнім рэгіёне Расіі. Асобныя зямляцтвы дзейнічаюць ва ўсіх раёнах Калінінградскай вобласці. Па дадзеных апошняга расійскага перапісу, кожны 10-ты жыхар рэгіёна — этнічны беларус. Тут ёсць населеныя пункты, да 90 адсоткаў жыхароў якіх паходзяць з Беларусі. На мапе вобласці можна сустрэць мястэчкі Мазыр і Новабавруйск.

Мясцовыя беларусы шануюць нацыянальныя традыцыі. Пры раённых дамах культуры працуюць фальклорныя калектывы, а ў мясцовых бібліятэках карыстаюцца попыткам творы беларускіх літаратараў.

Адна з мэт Беларускага зямляцтва — данесці да калінінградцаў праўдзівую інфармацыю пра нашу краіну. Для гэтага ў рэгіёне быў заснаваны Беларускі культурна-інфармацыйны цэнтр. З яго дапамогай выходзілі рэгулярныя праграмы пра Беларусь на мясцовым тэлебачанні і радыё, выпускаўся калінінградскі ўкладшчы да “Народнай газеты”. Аднак яго работа часова спынена з-за недахопу фінансавання. Пошукам сродкаў на ўзнаўленне дзейнасці цэнтру і займаецца зараз зямляцтва.

Падрыхтаваў Мікалай АНШЧАНКА

АБСЯГІ

БРЭСТЧЫНА

У госці да чытачоў

У Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Валіяніна Таўлая адбылася сустрэча з пісьменнікам Сяргеем Трахімінкам. Сяргей Аляксандравіч — палкоўнік запаса, член саюзаў пісьменнікаў Расіі і Беларусі, доктар юрыдычных навук, прафесар.

Яго творы карыстаюцца вялікім поштам. Пра гэта сведзіль і той факт, што бібліятэкары ледзь сабралі частку кніг, выданыя пад яго імем, на выстаўку “Зерне не на камень”, бо амаль што ўсе выданні былі на руках у чытачоў.

Вяла сустрэчу Вольга Журбіна, а віноўнік урачыстасці прадставіў сваю новую кнігу “Эхо далёкай вайны” і кінастужку пра выдатнага палкаводца, двойчы Героя Савецкага Саюза Івана Чарняхоўскага.

Міхась МАЛІНОЎСКИ

І бібліятэка, і музей

Чатыры гады таму ў вёсцы Вайняшыні Бярозаўскага раёна з-за недахопу вучняў апусцела мясцовая пачатковая школа. Некалькі гадоў стаяў незапрацаваным добры цагляны будынак, пакуль на яго не звярнулі ўвагу прадстаўнікі аддзела культуры. Начальнік аддзела Антон Барашка параўса са старшынёй райвыканкама Іллёй Малейшын і былым дырэктарам саўтаса “Пескаўскі” Віталем Манірэвічам, вырашылі выкарыстаць памішканне пад бібліятэку. А паколькі пакоюў пмат, дык і музей адчынілі.

Аддзел культуры і Пескаўскі сельсавет адразу ўзяліся за справу. Не застаўся ў баку і мясцовы саўтас.

Цяпер Вайняшынская бібліятэка-музей лічыцца лепшай у раёне. У некалькіх пакоях захоўваецца каля 700 экспанатаў сьвянскага побыту. Кожны з іх цікавы, зроблены мясцовымі жыхарамі. Шмат сабрано матэрыялаў пра жыццёвы шлях і дзейнасць у вёсцы Пескі графа Пуслоўскага.

Загладвае бібліятэкай-музеем Лідзія Рудман. Яна заўсёды сустракае наведнікаў гасцінна, прапановае не толькі цікавую кнігу, але і зазірнуць у залы музея. Гэту ўстанову часта наведваюць экскурсіі з другіх раёнаў краіны, тут праводзяцца семінары.

Іван АСКІРКА

ГРОДЗЕНШЧЫНА

Выхоўваць экалагаў

У Лявонавіцкай сярэдняй школе Дзятлаўскага раёна створана і паспяхова працуе “Школьнае лясніцтва”. Ініцыятар яго стварэння і кіраўнік — вопытны настаўнік географіі Валдзім Палуноск.

Членам лясніцтва (у склад яго ўваходзяць лепшыя вучні старэйшых класаў) выдзелена 103 гектары лесу. Юныя лесаводы выконваюць самыя розныя работы: сямба і пасадка лесу, вырошчванне лесаматэрыялу, нарыхтоўка лекавых раслін, збор насення дрэў, выяўленне пашкоджання лесу і аператыўнае наведманне пра гэта кіраўніцтву мясцовага лясніцтва. Яны таксама займаюцца азеляненнем вёсак сельсавета, падкормкай дзікіх жывёл, аховай птушак і шмат чым іншым.

Аб’яднанне заўсёды папаўняецца школьнікамі, якія вучацца на “выдатна” і ўзровень сябе паводзяць. Сярод іх — Крысціна Сліж, Дзмітрый Роўба, Сяргей Грамадскі.

Работу вучнёўскага лясніцтва каардынуюць ляснічы мясцовага лясніцтва Анатоль Сліж, металыст аддзела адукацыі райвыканкама Раіса Лакіза і інш. Дзякуючы іх намаганням і вучнёўскаму лясніцтву прызнана адной з лепшых экалагічных арганізацый Дзятлаўшчыны і атрымала каштоўны прыз.

Апошнім часам аб’яднанне юных лесаводцаў займаецца зборам насення і правядзеннем экалагічных дарог праз мясцовыя тэрыторыі, кожную суботу ладзіць экскурсіі і паходы.

У фае школы нядаўна абсталяваны спецыяльныя стэндзі, на якіх шмат рознай інфармацыі і фотаздымкаў, зробленых падчас паходаў. Інжынерна-тэхнічныя работнікі Лявонавіцкага лясніцтва, педагогі робяць усё для таго, каб выхоўваць сваіх вучняў сапраўдымі экалагамі, вучаць падростаючае пакаленне любіць і захоўваць родную прыроду, разумець узаемаадносіны чалавека і навакольнага асяроддзя.

Іосіф ЗАЯЦ

«Басовішча-2005»: пераможцы прымаюць віншаванні!

Вось ужо ў шаснаццаты раз у польскім мястэчку Гарадок, што на Беласточчыне, адбыўся фестываль маладой музыкі Беларусі “Басовішча”, арганізатарамі якога з’яўляюцца Беларускае аб’яднанне студэнтаў Польшчы (БАС) і мясцовыя ўлады Гарадка.

Трэба адзначыць, што сёлетні фестываль адрозніваўся тым, што сваё жаданне на ім выступіць выказалі вельмі шмат рок-гуртоў. Аж 24 калектывы з Мінска, Магілёва, Маладзечна, Горак, Наваполацка, Бялыніч — такой колькасці і геаграфіі прэтэндэнтаў на галоўныя прызы фестывалю яго арганізатары нават не прадбачылі! Таму каб на “Басовішча-2005” трапілі сапраўды лепшыя і самыя арыгінальныя музычныя гурты і праекты, было вырашана правесці ў Мінску адборачны тур да гэтага фестывалю — своеасаблівую кваліфікацыю.

У выніку творчага спаборніцтва прадстаўляць айчынную маладую музыку на “Басовішчы” выпала гуртам “Тэзаўрус”, “Рэха”, “Imprudence”, “Зьмяя”, “Таварыш Маўзер”, “Водар Сусвету”, “Маўзер Папаніна” і “Leisan”.

Вельмі насычаная праграма “Басовішча-2005” уключала ў сябе орен айг канцэрты зорак беларускага і польскага року, выступленні мінулагадніх лаўрэатаў “Басовішча”, а таксама самае цікавае і інтрыгуючае — конкурс маладых выканаўцаў беларускай (і беларускамоўнай!) рок-музыкі.

І вось сталі вядомыя вынікі гэтага конкурсу: галоўны прыз ад радыё “Бе-

ласток” — права запісу дэбютнага альбома на беласточкай студыі “Rembrandt” — атрымаў гурт з Магілёва “Таварыш Маўзер”. Музыкі таксама займелі прыз ад радыё “Палёнія”... Мінскі гурт “Imprudence”, які вы-

конвае “металічны” рок, атрымаў прыз ад Беларускага аб’яднання студэнтаў. Іх калегі па “цяжкім пэчу” — рок-гурт “Зьмяя” — былі ўзнагароджаны прызам Саюза беларусаў Польшчы. Прэміяй войта гміны Гарадка быў адзначаны польскі гурт “5set5”, вакалістка якога Лёна Карпюк — старшыня Беларускага аб’яднання студэнтаў...

Што ж, вынікі “Басовішча-2005” падведзены, і мы віншуем пераможцаў гэтага амбітнага і папулярнага рок-фэсту! А тым, хто не трапіў у іх

лік, раім ехаць на “Басовішча-2006” і стаць яго пераможцам!

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Фота забяспечана аўтарам

ДА РОДНАЙ МОВЫ — ЗМАЛКУ

Чым кіруюцца бацькі дзетак, вызначаючы, у якую дашкольную ўстанову аддаць свайго сына ці дачку? Мабыць, не памылюся, калі скажу, што часцей за ўсё блізкасцю садка да дому. Але некаторыя таты і маці мэтанакіравана выбіраюць для сваіх дзяцей беларускамоўны сад ці групу, тым самым змалку прывучаючы сваіх дзяцей да роднай мовы.

На сённяшні дзень у Мінску працуюць тры беларускамоўныя дашкольныя дзіцячы ўстановы: у Заводскім (№202), Фрунзенскім (№534) і Цэнтральным (№187) раёнах. У многіх садках ёсць беларускамоўныя групы. Больш за ўсё — у Першамайскім (за паўсотню), Ленінскім (40) і Кастрычніцкім (35). Ад 6 да 20 груп маюцца ў астатніх раёнах, за выключэннем Партызанскага, дзе не створана чамусьці ні адной. У выніку ў 181 беларускамоўнай групе займаецца звыш 3,6 тысячы маленькіх грамадзян нашай краіны.

— Акрамя гэтага, у кожнай дашкольнай установе адзін-два разы на тыдзень праводзіцца беларускамоўны дзень: усё размаўляюць толькі на роднай мове, — паведаміла галоўны спецыяліст па дашкольным выхаванні Камітэта па адукацыі Мінгарвыканкама Святлана Вароніна. — На занятках у садках пастаянна праводзіцца гульні і чытанні на роднай мове, святы таксама ладзяцца па-беларуску.

Усё гэта спрыяе таму, што многія хлопчыкі і дзяўчынкі, пераступаючы парог школы, у роўнай ступені валодаюць як рускай, так і беларускай мовамі.

— Такім чынам, ніхто не абдзелены, — сцвярджае Святлана Міхайлаўна.

Што ж уяўляе сабой беларускамоўны сад, так бы мовіць, знутры? Каб адказаць на гэтае пытанне, я накіравалася ў да-

школьную дзіцячую ўстанову №187. Дарэчы, менавіта яе супрацоўнікі разам з іншымі сваімі калегамі з другіх дашкольных устаноў сталіцы атрымалі летась грант ад Мінгарвыканкама за праект “Фарміраванне нацыянальнай свядомасці дзяцей дашкольнага ўзросту сродкамі культурнай спадчыны беларускага народа”.

Тут аднымі з першых у горадзе звярнуліся да лячэнага тэатра “Батлейка”. Прынамсі, спецыяльная экспазіцыя ў адным з калідораў расказвае аб ягонай гісторыі. А на спектаклі, якія ладзяць “Фантазёры”, выхаванцы старэйшай групы, збіраецца ўвесь сад. Адноўчы тутэйшыя насельнікі накіраваліся на экскурсію ў Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, дзе ім прапанавалі паглядзець батлеечны спектакль на біблейскія тэмы. Якое ж здзіўленне было ў артыстаў, студэнтаў сталічных вузаў, задзейнічаных у пастаноўцы, калі яны пачалі задаваць юным глядачам розныя пытанні наконт гэтага віду мастацтва, а аказалася, што малышы шмат чаго ведаюць. Значыць, тое, што пастараліся данесці ім выхавателі, зацікавіла, засталася ў свядомасці і, безумоўна, паспрыяла агульнаму развіццю хлопчыкаў і дзяўчынак.

— Як трапляюць дзеці ў ваш садок? — цікавілася ў загадчыцы Таццяны Юрчык.

— Звычайна — гэта свядомы выбар бацькоў, бо дзеткі ў такім

узросце, зразумела, не могуць самі зарыентавацца, — тлумачыць яна. — Іншы раз людзі проста прыходзяць да нас, каб пацікавіцца, што ўяўляе сабою садок, як мы працуем з дзецьмі, якія ўмовы маем... І, шчыра кажучы, многім падабаецца тое, што мы робім. А хтосьці свядома аддае перавагу беларускамоўнаму саду з-за таго, што прапагандуем родную мову, культуру, развіваем нацыянальную свядомасць... Настаўнікі ж у школе адразу выдзяляюць нашых дзяцей: яны лепш і хутчэй завучваюць вершы на абедзвюх мовах, добра чытаюць і рускія, і беларускія тэксты, у іх няма праблем з вымаўленнем беларускіх літар “ш”, “ч”, “дз”, “т”, “ў” і г.д.

Праўда, ясельная група займаецца тут на рускай мове, але ў ёй на працягу аднаго дня на

тыдзень размаўляюць толькі па-беларуску. Некаторыя бацькі ўжо выказваюцца за тое, каб заняты з іх маленькімі вяліся поўнасьцю на роднай мове, але вырашэнне такіх пытанняў патрабуе вельмі ўзважанага падыходу.

— Улічваючы тую акалічнасць, што мы жывём ва ўмовах двухмоўя і дома большасць мінчан размаўляе пераважна па-руску, іншы раз лепш, калі дзеці паступова далучаюцца да беларускай мовы, — заўважае Таццяна Міхайлаўна. — Менавіта так лічаць і спецыялісты, якія займаюцца праблемамі навучання. Мабыць, рэаліі сённяшняга жыцця ўплываюць і на далейшы выбар як дзяцей, так і бацькоў: у беларускамоўныя гімназіі адсюль ідуць адзінкі. Звычайна гэта хлопчыкі і дзяўчынкі, якія і дома

ўжываюць родную мову.

А, наогул, як давалася ўпэўніцца, у 187-м садку з дзецьмі працуюць цікавыя і таленавітыя людзі. За некалькі гадоў малышы няблага авалодваюць не толькі моўнымі звычкамі, але і знаёмяцца з такім відам прыкладнага мастацтва, як выпінанка. Вынік іх старанняў пад кіраўніцтвам выхавателькі малодшай групы “Чамучкі” Юліі Эдуардаўны Мурашкі бачны ўсюды: ажурныя ўпрыгожванні, выражаныя дзіцячымі рукамі з паперы, займаюць варты месца ў беларускіх кутках у групах, без гэтых работ не абходзіцца ні адно свята. Выхаванцы дараць іх сябрам, бацькам...

А яшчэ ўсе малышы ўмеюць ляпіць з гліны цацкі і посуд. Потым разам з выхавателькай старэйшай групы Ларысай Георгіеўнай Бабровай абпальваюць свае вырабы ў печцы ці проста сушаць на падаконніку — праз пэўны час з імі можна ўжо гуляць.

Спрыяе развіццю любові да роднай мовы, да ўсяго беларускага, і створаны ў 187-й дашкольнай установе чатыры гады таму невялічкі музей. Экспанаты для яго збіралі ўсе разам: частку рэчаў адшукалі самі супрацоўнікі, штосьці прынеслі бацькі. І атрымалася пыкоўная выстава. А хлопчыкі і дзяўчынкі змалку знаёмяцца са старадаўняй культурай, далучаюцца да нацыянальных вытокаў.

Раіса МАРЧУК

Фота забяспечана айтарам

Беларуская культура ў сусветным кантэксце

У Мінску адбыўся Чацвёрты міжнародны кангрэс беларусістаў: “Беларуская культура ў кантэксце культур еўрапейскіх краін”. Форум праводзіўся Міжнароднай асацыяцыяй беларусістаў.

Сярод арганізацыйных падзей форуму — кадравая перастаноўка. Новым старшынёй грамадскага аб’яднання стаў кандыдат філалагічных навук, доктарант Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Сяргей Запрудскі, Адам Мальдзіс — ганаровым старшынёй Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Сярод членаў міжнароднага камітэта былі як грамадзяне Беларусі, так і прадстаўнікі Аўстрыі, Германіі, Венгрыі, Канады, Латвіі, Літвы, Польшчы, Расіі,

Украіны, Чэхіі, Швейцарыі. У арганізацыі кангрэса ўдзельнічалі грамадскія аб’яднанні Беларусі, фонды Вялікабрытаніі, Германіі, Швейцарыі, аказалі падтрымку дзяржаўныя структуры.

Нацыянальныя культуры, славянскія, у апошні час сутыкнуліся з праблемамі глабалізацыі і нівеліроўкі. На фоне падзення інтарэсаў “вялікіх” дзяржаў да былых “ворагаў” з савецкага лагера вывучэнне славістыкі, тым больш беларусістыкі становіцца ўсё больш сферай зацікаўленасці аматараў. Па словах Сяргея Запрудскага, “Нягледзячы на падзенне кан’юнктуры на славістычныя даследаванні на Захадзе, за апошнія пяць гадоў з’явіліся ў некаторых краінах — у тым ліку ў заходніх — даследчыкі, што цікавяцца беларусістыкай. Выхаванне ці ўзгадваўне замежных беларусістаў — гэта своеасаблівая “паштучная” работа, што патрабуе індывідуальнага падыходу”. Та-

му форуму кітатлу кангрэса набываюць асаблівае значэнне.

На кангрэсе былі агучаны вынікі даследаванняў у галіне культуралогіі, гісторыі, літаратуразнаўства, мовазнаўства. “Круглыя сталы” прысвячаліся беларускай дыяспары, беларуска-польскаму культурнаму ўзаемадзеянню, Вялікаму княству Літоўскаму. Вывучалася беларуска-польскае, беларуска-рускае культурнае ўзаемадачыненне, кантакты з нямецкай, украінскай культурамі.

Так, Уладзімір Конан вызначаў «Архетыпы беларускага фальклору ў кантэксце еўрапейскай культурнай традыцыі». Элеанора Скуратава распавяла пра музычныя кантакты Беларускай акадэміі музыкі з краінамі Заходняй Еўропы. Даследаванне Аляксандра Лозкі прысвечана беларускаму календару, яго «феномену ў еўрапейскім свеце». Дзмітрый Крывашэй працягваў да-

клад на тэму «Культурная дыпламатыя — шлях да папярэння еўрапейскіх культурных кантактаў Беларусі», Эдуард Дубянецкі вывучаў спецыфіку «сучаснага культурнага развіцця Беларусі і працэсы глабалізацыі», украінская даследчыца Лідзія Карней — беларускія і ўкраінскія манастырскія традыцыі. Новыя факты ў галіне «беларускіх этна-музычных дыялектаў і балта-славянскіх сувязей» агучыла Галіна Кутырова-Чубаля. Тамара Антановіч апісала «развіццё беларуска-бельгійскіх грамадска-культурных сувязей». Наталля Грышчанка «паглядзела з Беларусі» на «біблейскую і нацыянальную міфалогію ў творчасці іспанскага архітэктара Антоніо Гаўдзі». Аляксандр Асіповіч пазнаёміў прысутных з «Беларуска-брытанскімі сувязямі і кантактамі ў галіне тэатра, кіно і выяўленчага мастацтва». Яўген Білей — з даследаваннямі старажытных пахавальных помнікаў. Аляксей Рагуля, падсумоўваючы вынікі, спыніўся на праблемах камунікацыі ў межах культуры. Падчас дыскусіі асэнсоўваўся сучасны стан культуры, ўзаемадзеянне традыцыі і сучаснасці, праблема асэнсавання, адзінкі, вызначэння новых літаратурных стыляў і метадаў.

Алесь ТУРОВІЧ

“30 год у адзінай сям’і” — так называўся пралог, якім пачалася святочная імпрэза, прысвечаная знамянальнай даце ў жыцці Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў. Урачыстае пасяджэнне і канцэрт калектываў ды салістаў МДКМ прайшлі ў Палацы культуры Мінскага трактарнага завода.

Як сямейны юбілей

Віншаваць каледж — “сям’ю юбіляраў” — прыйшло шмат сяброў. У іх ліку прадстаўнікі кіраўніцтва Адміністрацыі Кастрычніцкага раёна сталіцы і прафсаюзаў, Міністэрства культуры РБ і Мінблвыканкама. Сярод ганаровых гасцей прысутнічаў старшыня Беларускага саюза кампазітараў Ігар Лучанок.

Сёння ў МДКМ моладзь навучаецца па 15-ці спецыяльнасцях і спецыялізацыях. У прафесійнай падрыхтоўцы найважнейшую ролю

аддыраюць творчыя майстэрні ды выканальніцкія калектывы. Студэнцкія ансамблі, хоры, аркестры, паасобныя выканаўцы неаднойчы вылучаліся на фестывалях і конкурсах, заваёўвалі званні лаўрэатаў і дыпламантаў — як у нашай краіне, так і на міжнародным узроўні. Многія выпускнікі плённа працуюць у Нацыянальных акадэмічных калектывах — хоры імя Г. Цітовіча, народным аркестры імя І. Жыновіча, ансамблі “Харошкі”, у тэатры Беларусі, кіруюць самадзейнымі творчымі калектывамі, выкладаюць...

Госці ўрачыстай імпрэзы жадалі калектыву каледжа і яго дырэктару, заслужанаму дзеячу культуры РБ Уладзіміру Тарану даўгалецця і таленавітых студэнтаў. А тое, што талентаў тут багата, пацвердзіў святочны канцэрт.

У ім удзельнічалі аркестр народных інструментаў “Акорд” (кіраўнікі У. Таран, Э. Лямбовіч), хор “Brevis” (кіраўнік О. Крыпец), аркестр беларускіх нацыянальных інструментаў “Ліра” (кіраўнікі В. і Г. Казючыцы), іншыя выканаўцы. Самым захапляльным і эфектным было выступленне навучэнкі 4 курса С. Каваленкі,

якая акапэла выканала песню А. Іваніна “Рэха”: яе палётны голас лунаў высока пад скупленымі залы. Уразіла і выступленне Т. Кісіцкай: песня І. Абалая “Твае вочы” прагучала ў яе вельмі выразна.

Гэты канцэрт не толькі зазначыў мастацкія дасягненні студэнтаў (яны, дарэчы, пастаянна ўдзельнічаюць у розных фестывалях), але і стаўся данінай памяці загінуўшых і ўдзячнасці ветэранам Вялікай Айчыннай вайны.

Маладыя ўдзельнікі праграмы здолелі напоўніць раскрыць свае творчыя душы, дар пераўвасаблення, артыстызм, духоўнасць. За ўсім гэтым — праца высокакваліфікаваных спецыялістаў, якія змаглі выявіць таленты будучых артыстаў. Педагагічны калектыву каледжа валодае высоканавуковым метадычным патэнцыялам, мастацкі вынік якога быў відавочны для ўсіх прысутных на юбілейнай імпрэзе.

Марыя КАЧУРКА

Фота забяспечана С.Б.

Медыцына партызанская...

“Медыцына Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны” — такую назву атрымала новая экспазіцыя, якая з’явілася нядаўна ў Рэспубліканскім музеі гісторыі медыцыны.

Тут адлюстраваны ўзровень галіны аховы здароўя, дасягнуты ў апошнія перадваенныя гады, а таксама ўрон, нанесены падчас фашысцкай акупацыі. Адзін з галоўных раздзелаў экспазіцыі прысвечаны дзейнасці беларускіх медработнікаў на ўсіх франтах Вялікай Айчыннай. Многія з іх беражліва захоўвалі не толькі фотаздымкі і дакументы ваеннай пары, але і медыцынскі інструментарый, медыкаменты,

перавясачныя сродкі, абмундзіраванне. Гэтыя унікальныя матэрыялы былі перададзены ў музей і цяпер прадстаўлены ў новай экспазіцыі.

Не менш цікавы і раздзел, які распавядае пра медыка-санітарныя справы на акупіраванай тэрыторыі, у тым ліку ў перыяд існавання мінскага гета. Эмацыянальна, з хваляваннем успрымаецца “расповід” экспанатаў аб удзеле медработнікаў у падпольным і партызанскім руху. Дарэчы, медыцына партызанская — маштабная, трагічная, самабытная — прадстаўлена вялікай колькасцю музейных рэчаў.

Як зазначылі ў прэс-службе Міністэрства аховы здароўя РБ, стварэнне новай экспазіцыі стала магчымым дзякуючы плённай навуковай і пошукавай дзейнасці медыкаў у апошнія гады.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Захаваем народную спадчыну

У Беларускім дзяржаўным універсітэце прайшла 2-я Міжнародная навуковая фальклорна-этналінгвістычная канферэнцыя “Комплекснае даследаванне фальклору і этнакультуры Палесся”. Канферэнцыя была прымеркавана да 220-годдзя З. Даленгі-Хадакоўскага (Адама Чарноцкага, 1784—1825).

Даленга-Хадакоўскі — адзін з заснавальнікаў беларускай фальклорыстыкі, гістарыяграфіі, лінгвістыкі. Працы даследчыка натхнялі не адно пакаленне навукоўцаў. Матэрыялы спавешчанняў вызначаліся як шырыняй даследаваных праблем, так і навуковай грунтоўнасцю. Многія агульныя практычныя вынікі і тэарэтычныя высновы можна вызначаць як этапныя ў сучаснай фальклорыстыцы.

Як асноўны лейтматыў канферэнцыі можна вызначыць праблему захавання народнай спадчыны, яе актуальнасці, даследавання. Так, сённяшнія тэхнічныя магчымасці лабараторыі па даследаванні фальклору пры БДУ дазваляюць перапісваць са старых носьбітаў аўдыё- і відэамагнетызацыю на сучасныя лічбавыя. Гэта асабліва важна, бо старыя магнітныя стужкі з цягам часу псуюцца, “сыпяцца”. Кожны даследчык можа звярнуцца ў лабараторыю, каб захаваць свой архіў у “вечным” фармаце. У розных кутках Беларусі захаваліся унікальныя абрады і звычкі. Фактычна, калі казаць пра Палесся ў экалагічным сэнсе як пра “лёгкае Еўропы”, то ў культурным значэнні, маючы на ўвазе арэал захаваных унікальных архаічных канцэптаў, можна вызначыць яго як “сэрца” кантынента.

Даследчыкі з іншых краін, якім даводзіцца бываць у Беларусі, здзіўляюцца і зайздросцяць той фальклорнай спадчыне, якая ў нас засталася і яшчэ існуе ў сваім першародным выглядзе. Аналагічныя абрады, напрыклад, у Швецыі зніклі яшчэ ў тыя часы, калі не было тэхнічных сродкаў запісу і захоўвання аўдыё- і відэамагнетызацыі. Таму першаснай задачай на сённяшні дзень з’яўляецца фіксацыя і захаванне народнай культуры.

Цяжка сабе ўявіць, якую каштоўнасць і значэнне могуць мець захаваныя замовы, спевы, абрады, сакрэты народнага майстэрства — разьбярства, ганчарства, саломаліцення... Здаецца, паводле значнасці гэтае багацце можна параўнаць са стратэгічнымі запасамі нафты, золата, карысных выкапняў.

Вялікая праблема на сённяшні дзень — метадалагічнае забеспячэнне захавання і актуальнасці народнай спадчыны, падрыхтоўка кадраў. Так, часта маладымі спецыялістамі з “горада” дапускаецца вялікая памылка — калі ў той ці іншай вёсцы імкнуча ўкараніць абрады, не тыповыя для адпаведнай мясцовасці, але якія вывучаліся падчас студэнцтва. На канферэнцыі нават гучалі эмацыянальныя выказванні, маўляў, такія спецыялісты “разбураюць народныя калектывы”. Таму вельмі важна, каб кіраўнікі народных калектываў даследавалі мясцовы фальклор і імкнуліся структуралізаваць менавіта яго непаўторнасць і унікальнасць.

Алесь ТУРОВІЧ

З верай на шляху да Перамогі

Беларускі музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны напярэдадні адметнай даты, 60-годдзя Вялікай Перамогі, прапанаваў увазе наведвальнікаў новую выставу “Патрыятычнае служэнне праваслаўнай царквы”. У той час, калі варажыя хмара з Захаду рушыла на родную зямлю, руйнуючы гарады і вёскі, беларуская царква разам са звычайнымі салдатамі стала ў строй. Праваслаўныя святары не толькі запальвалі ў душах вернікаў агеньчыкі надзеі і мужнасці, яны змагаліся ў партызанскіх атрадах, хавалі ў сябе параненых чырвонаармейцаў, дапамагалі, чым маглі, мірнаму насельніцтву...

Страты, панесеныя праваслаўем, немагчыма падлічыць. Заваёўнікі насуперак чалавечаму сумленню разбуралі царквы і малельні, вывозілі матэрыяльныя каштоўнасці. А колькі святароў было расстраляна, закатавана гітлераўцамі!

Але, нягледзячы ні на што, праваслаўная царква не скарылася, не стала перад ворагам на калені. Адзінае, перад чым ніколі не саромеліся ўкленчыць вернікі — святыя іконы.

На выставе можна ўбачыць адну з іх. Ікона Пакрова Багародзіцы, як лічыцца, у далёкім 1944-м выратавала ад гібелі людзей, што прыйшлі паліцца ў храм святога Аляксандра Неўскага. Падчас службы ў адзін з купалоў трапіла бомба, але па невядомых прычынах не ўзарвалася...

Не менш каштоўнымі рэліквіямі з’яўляюцца ваенныя харутвы 119-га пяхотнага каломенскага палка, святое Евангелле, па якім праводзіў набажэнствы айцец Віктар Бікарэвіч...

Беларускае духавенства, і аб гэтым сведчаць дакументы і фотаздымкі, прадстаўленыя ў экспазіцыі, дапамагала савецкім салдатам не толькі маральна. На ахвяраванні, сабраныя вернікамі, былі створаны і ўкамплектаваны авіяэскадрылі “За Радзіму” і “Аляксандр Неўскі”, танкавая калона “Дзмітрыя Данскога”. У складзе Чырвонай Арміі яны здолелі нанесці значны ўрон праціўніку. Такім чынам, дзейнасць беларускай царквы стала яшчэ адным каменем, закладзеным у падмурак Вялікай Перамогі.

Разам са сваімі вернікамі праваслаўе прайшло дарогамі вайны ад першага крока да апошняга. Прайшло, ахвяруючы шматлікімі жыццямі, трапічы выключныя святыні, але не губляючы галоўнага — веры.

Святлана САЎКО

Уладзімір Караткевіч — чалавечая планета. Яна — прыцягальная і таямнічая, далёкая і блізкая, вядомая і нязведаная. Яе хочацца спасцігнуць розумам, да яе цягнецца душа. На Караткевічавай планеце — утульна ва ўсе часы, ва ўсе поры года.

На ёй знаходзяць уцеху людзі розных узростаў, густаў.

Тут можна адшукаць адказы на тыя пытанні, перад якімі бяссільныя акадэмічныя падручнікі, вопытныя настаўнікі.

нам з санаторыя, суправаджаючы ў рэдакцыю свае арыгінальныя казкі. Роўным, уборыстым почыркам ён пісаў чорнымі чарніламі: "Ох, браткі, каб жа я зараней ведаў, якое цяжкое вы далі мне заданне, я б ніколі не падмеўся пісаць для вашых маленькіх, але вельмі патрабавальных чытачоў..." Письмо цытую па памяці, бо арыгінал перадалі некалі ў архіў. У ім, у Караткевічавай манеры, даецца ацэнка твораў для дзяцей, вызначаецца вялікая адказнасць аўтара перад юнымі чытачамі.

ПЛАНЕТА КАРАТКЕВІЧА

Сцена з фільма "Малі ўраган", пастаўленага па аднайменнай п'есе У. Караткевіча.

Аднойчы я купіў кнігу паэзіі Уладзіміра Караткевіча "Быў. Ёсць. Буду".

Пачаў чытаць з алоўкам, упускаючы на спод душы самае кранальнае. На пэўных старонках я надоўга прыпыніўся.

Верш "Смяротная страта" стаў для мяне неверагодным адкрыццём. Уладзімір Сямёнавіч, з уласцівай яму вобразнасцю і адкрытасцю, апісвае сізню забойства цара Аляксандра II. Здзейсніў той адчайны замах нарадаволец Ігнат Грынявіцкі з Бабруйшчыны. Караткевіч прысвячае яму свой верш і робіць нечаканую (ва ўсякім разе для мяне) выснову: Ігнат Грынявіцкі, сын Беларусі, сваім выбухам адпомсціў цару за 1863 год, за патапленне ў крывы паўстанне Кастуся Каліноўскага.

Далей чытаць кнігу "Быў. Ёсць. Буду" я ўжо не змог. Палез у энцыклапедыі, даведнікі, у мемуарную літаратуру, якія былі пад рукой. У той вечар я даведаўся, што наш Ігнат Грынявіцкі быў у партыі "Народная воля", сябраваў з Андрэем Жалыбавым, Соф'яй Пяроўскай, Мікалаем Кібальчычам, Цімафеем Міхайлавым. Божа мой, пра гэтых патрыётаў напісаны кнігі ў серыі "ЖЗЛ", пра іх ведае свет. А чаму беларус Ігнат Грынявіцкі не ўвекавечаны? Каля верша Караткевіча я напісаў у яго кнізе: "Гэта ж аповець! Хто ён, Ігнат?..."

Пачаліся мае творчыя пакуты. Я палез у мінскія і ленінградскія архівы, у аддзел рэдкай кнігі Нацыянальнай бібліятэкі. Паехаў па беларуска-літоўскіх мясцінах, дзе ў свой час быў Грынявіцкі. Адкрыцці ашаламлялі мяне.

У той дзень, калі адбывалася каранавіцкая кара Аляксандра II, нарадзіўся Ігнат Грынявіцкі. Праз дваццаць пяць гадоў Ігнат і імператар сустрэнуцца каля Кацярынінскага канала ў Санкт-Пецярбургу. І на адно імгненне зазірнуць адзін аднаму ў вочы...

Ігнат, аказаецца, чытаў "Мужыцкую праўду" Кастуся Каліноўскага. Ён вучыўся ў Беларускай школы ў Санкт-Пецярбургу, і добра ведаў чым закончылася паўстанне ў Беларусі ў 1863 годзе, як жорстка быў пакараны яго кіраўнік.

У ноч перад замахам на цара Ігнат Грынявіцкі напісаў свой "Запавет": "Гісторыя сведчыць, што раскошнае дрэва свабоды патрабуе чалавечых ахвяр. Мне не дайдзецца ўдзельнічаць у апошняй барацьбе. Лёсам наканавана мне ранняя гібель. Я не ўбачу перамогі, не буду жыць ніводнага дня, ніводнае гадзіны ў светлы час урачыстасці, але лічу, што сваёй смерцю зраблю ўсё, што павінен быў зрабіць, і большага ад мяне ніхто ва ўсім свеце патрабаваць не зможа..."

І сакавіка 1881 года выбух скальхнуў набыражную Кацярынінскага канала. У барва-чорным мроіве Ігнат паспеў убачыць, як цар спускаецца перад ім на калені...

Сваю кнігу "Невядомы", аповесць пра Ігната Грынявіцкага (Мінск, "Мастацкая

літаратура", 1990 год) я прысвяціў незабыўнаму, мужнаму Уладзіміру Караткевічу, які сваім вершам "Смяротная страта" натхніў на гэту працу.

Я і цяпер у захапленні ад мудрасці, прарозлівасці Уладзіміра Сямёнавіча. Здаецца, не было ў нашай гісторыі такіх падзей, такіх асоб, якіх бы не ведаў пісьменнік Караткевіч. Ён не проста назапашваў у сабе веды, ён іх прапускаў праз свой "кам'ютэрны" мозг і выдаваў часам такія вывады, з якімі цяжка было не пагадзіцца. Вось як пра Ігната Грынявіцкага: адным радком свайго прысвячэння ён даў ацэнку падзвігу беларуса-нарадавольца. Іншы навуковец для такога вываду гадамі б пісаў дысертацыю.

Энцыклапедычную дасведчанасць Уладзіміра Караткевіча хораша прыкмеціў яго сябар Рыгор Бардулін: "Ты ведаў як мала хто шмат, Ты штохвіліны імкнуўся даведацца яшчэ болей, дапасці да сутнасці, да першавытокаў сэнсу ўсяго нашага вокампненнага зямнога бытавання — жыцця".

Пра ўсёй вялікасці ў творчасці, Уладзімір Караткевіч быў просты ў побыце, з людзьмі, на вуліцы. Да яго можна было дазваніцца, з ім можна было сустрэцца. Пакарыстаўшыся аднойчы такімі чалавечымі якасцямі вядомага пісьменніка, я папрасіў яго напісаць што-небудзь для чытачоў "Вясёлкі". Ведаў, Уладзімір Сямёнавіч заўсёды загружаны працай, на яго рабочым стане — тоўстыя рукапісы для дарослых. А так хацелася, каб літаратурны мудрэц адкрыў залацінкі свайго творчага скарбу самым юным чытачам, якія толькі-толькі пачынаюць спасцігаць родную мову.

У восьмым томе збору твораў Уладзіміра Караткевіча ў "Летапісе жыцця і творчасці" за 1980 год ёсць запіс: "Ліпень, 20 — жнівень, 12. Лячыўся ў санаторыі "Беларусь" у Друскінінкі. Закончыў для часопіса "Вясёлка" казкі "Вясна ўвосень (31 ліпеня) і "Жабкі і Чарапахы" (1 жніўня)".

Мы надрукавалі ў лістападаўскім нумары казку Уладзіміра Караткевіча "Вясна ўвосень". Для ўсіх вясёлкаўцаў гэта публікацыя стала святам: сам Караткевіч спецыяльна для нашых чытачоў напісаў казку!

А сюжэт казкі — просты і мудры. Захваў хлопчык Янка. Заўтра ў яго дзень нараджэння, а ён увесь чырвоны, нічога не бачыць і не чуе. Здаецца Янку: шуміць цёмнае мора пад хмарами, а чорныя караблі адвозяць у неведомы свет усе ягоныя цацкі. Нічога не хоча хворы хлопчык. Толькі просіць сонейка. А якое ж сонейка ўвосень? Мама толькі развяла рукамі. А сястрычка Аленка моўчкі ўзяла плашчык ды пайшла сонейка шукаць, браціка ратаваць.

Аленка, як кажуць дарослыя, падняла на ногі сонных жабак, мокрых вераб'ёў, шчыглоў, сінічак, ляснога зайца, калочага вожыка. Прачнула і сонейка, зацікавілася: што там, на зямлі, за вясенні канцэрт? Зазірнула сонейка і ў акно, за якім ляжаў хворы Янка. Аленка пакланілася ўсім добрым сябрам. Заплакала. З радасці. "А Янка-брацік спаў. І пльылі да яго пад Сонейкам, вярталіся светлыя караблі..."

Гэту светлую казку Уладзіміра Караткевіча ў розныя гады мы перадрукоўвалі некалькі разоў, як і яго казку "Жабкі і Чарапахы". А тады, у лістападзе 1980 года, свежы нумар часопіса і ляльку "Вясна ўясёлкі" я ўручыў Уладзіміру Сямёнавічу на яго юбілейным вечары, які праходзіў у Доме літаратара. "Пра сілу і красу караткевічаўскага слова" гаварылі ў той вечар Васіль Быкаў, Янка Брыль, Ніл Гілевіч, Рыгор Бардулін, Іван Пташнікаў, Геннадзь Бураўкін, Васіль Зуёнак, Анатоль Кудравец і шмат хто яшчэ. Але, думаецца, не згубілася і маё, вясёлкаўскае прывітанне. Разам з падарункамі, я агучыў п'сьмо Уладзіміра Сямёнавіча, якое ён напісаў

П'сьмо і казкі Уладзіміра Караткевіча сталі для нас, вясёлкаўцаў, павучальным урокам класіка.

На сваёй планеце, як і ва ўсёй Беларусі, Караткевіч быў вольным, незалежным чалавекам. У сябры не набіваўся, да начальства не падлізваўся, а ў што верыў, чаму служыў, то гэта — без падману і надзеяна. У яго ўсё сваё, адметнае: паходка, поштаць, звычкі, мова. Свой характар!

Аднойчы я меў вельмі даверлівую гутарку з былым сакратаром ЦК КПБ Кузьміным Аляксандрам Трыфанавічам. Мы сядзелі ў яго дачнай альтанцы, і ён багата чаго прыгадваў. Расказаў, дарэчы, як аднойчы ўдалося яму заманіць у свой кабінет самога Караткевіча. Хацелася прыблізіць, прылашчыць да ўлады вялікага творцы. Размова адбылася доўгай, таварыскай. На развітанне Кузьмін сказаў: "Уладзімір Сямёнавіч, калі ўзнікне патрэба, заходзьце да мяне ў любы час, мінуючы варту, памочніка, сакратара".

— Праз нейкі час, — расказаў Кузьмін — звоніць мне Караткевіч і кажа, што хоча зазірнуць на хвілінку. Калі ласка, адкажыце, чакаю вас. Прыходзіць, здарукаемся. Запрашаю прывесці. Не, кажа, я на адну хвілінку. Выцягвае з кішэнні жменю таблетак і падае мне: "Аляксандр Трыфанавіч, мяне пачаставалі. Вельмі патрэбныя пасля выпіўкі. Імгненна здымаюць пах і хмель. Вырасціў з вамі падзяліцца..." Мы пасмяяліся. Я прыняў Караткевічаў падарунак. Як мне здаецца, пісьменнік правярыў мяне, ці праўда, што з ім хачу таварышаваць...

Вось такі быў наш Караткевіч. Чаму быў? Ён ёсць! У кніжках, успамінах, у нашай памяці. Нядаўна мне прызналася адна медсястра: "Не паверыце, выключыла тэлевізар і ўзяла кніжку Караткевіча. Захацелася душэўнага цяпла..."

Мне таксама час ад часу хочацца пачытаць Караткевіча, павучыцца ў яго, паслухаць мудраца. Жыву з адчуваннем: мы з Уладзімірам Сямёнавічам радныя. Яго бацька Сямён Цімафеевіч — родам з-пад Рагачова. Мая мама ў першым замужжы за Міхаілам Караткевічам, родам з-пад Жлобіна. От бы паразумецца нам, калі мы жылі з Уладзімірам Караткевічам на адной вуліцы ў Мінску, калі сустракаліся ў Саюзе пісьменнікаў, на з'ездах, калі ён друкаваў свае казкі ў "Вясёлцы"!

Спазіўся блізка пазнаёміцца, пасябраваць, падарыць яму свае дагядкі. Усцешваю сябе, што "Каласы пад сярпом тваім" — мой перачытаемы раман, а "Хрыстос прыязміўся ў Гародні" не залежаецца на маёй паліцы. Блізка ў сэрца запустіў запавет незабыўнага літаратурнага брата Уладзіміра Сямёнавіча Караткевіча: "Трэба працаваць. Не для сябе, а для маёй роднай краіны, для Беларусі, якой, калі дазволіць лёс, я паслужу, колькі будзе дадзена дзён, — многа або мала, але да канца".

Дзякуй, дарагі Уладзімір Сямёнавіч, за навуку любіць да слёз нашу мілую радзіму Беларусь.

Уладзімір ЛПІСКИ

3 гісторыі лімаўскай крытыкі

26 лютага 1932 года выйшаў першы нумар газеты “Літаратура і мастацтва” — органа Федэрацыі аб’яднанняў пісьменнікаў і Галоўмастацтва БССР (адказны рэдактар Х. Дунец). З гэтага часу пачынаецца доўгая гісторыя выдання. І, як пішуць даследчыкі, з’яўленне “ЛіМа” стала важнай падзеяй у грамадскім жыцці краіны і сведчыла аб высокім узроўні беларускай культуры.

цыялістычных ідэй, бяскласавага грамадства і бесклапотнага працоўнага будучага. У газеце выступаюць Кузьма Чорны, Платон Галавач, Пятрусь Броўка і іншыя вядучыя літаратурныя дзеячы. І ўжо з другога нумара на старонках выдання з’яўляецца слова “фашызм”.

У 1933 годзе ўсталяваўся парадак размяшчэння матэрыялаў на палосах. Так, на першай давалася ўся асноўная палітычна-мастацкая інфармацыя, абавязкова — вершы, якія ўхвалялі савецкі лад жыцця, справядзачы, фота Леніна ці Сталіна. Унутраныя палосы адводзіліся для аналізу літаратуры і на мастацкія творы. Апошнюю займалі нязначныя хронікі, апісанні навінак кнігавыдання, тэатральных пастацовак, некралогі. Менавіта гэты год азнаменаваны пачаткам шырокай чысткі літаратурных колаў. Уся крытыка звернута на выкрыццё “праяў нацыяналізму-дэмакратызму ў беларускай літаратуры”, якая павінна была “ўзмацніць рэвалюцыйную пільнасць на ідэалагічным фронце”. Аўтары, нават тыя, што друкаваліся на старонках “ЛіМа” (Баранавіч, Сідарэнка, Нікановіч), падвяргаліся ганьбе. З нумара ў нумар публікаваліся артыкулы, у якіх вельмі абгрунтавана выкрываліся нацыяналістычныя погляды, а часам нават і трацкісцкія погляды пісьменнікаў. У гэтым годзе пачалі друкаваць самакрытыку (калі аўтары самі пісалі пра недахопы сваёй творчасці) і адказы на крытыку, дзе абяцалі ў бліжэйшы час перапрацаваць уласныя творы ці ў будучым больш не памыляцца.

1933 год быў толькі пачаткам чатырохгадовага перыяду крытыкі. Крытыкі, якая толькі і шукала хібы ў творчасці, і зрэдку вылучала ўдалыя і “правільныя” моманты. Дзякуючы гэтаму, агульная колькасць надрукаваных мастацкіх твораў знізілася да 12,4 працэнта. Але стала значна менш улас-

на прапагандысцкіх артыкулаў, бо асноўная перавага аддавалася менавіта крытыцы. 1933 год быў занадта “раз’юшаны”, і на яго фоне наступныя здаюцца непраметнымі.

У 1934-м — усё часцей давалася інфармацыя аб развіцці кінематографіі. Удасканалася мова аўтараў, і калі ў 33-м можна было спрачацца пра стыль выказванняў, то ўжо ў 1936 годзе крытычны артыкул уяўляў своеасаблівы маналіт. У той жа час крытыка ўжо не чапала ўсіх запар, а выбіра-ла творчасць канкрэтнага аўтара і дасканалы аналізавала.

1937 год. У крытыцы адчуваецца адліга, яшчэ колькі нумароў і ў 1938-м яна перастала акцэнтаваць увагу толькі на адмоўных момантах, часцей з’яўляецца пазітыўны погляд на творы. Крытыка становіцца больш аб’ектыўнай.

Вельмі цікавая другая палова 1939-га. З першага верасня са старонак газеты знікае тэрмін “фашызм”, ніводнага разу ажно да 28/09/1940 (калі выйшаў апошні перадаены нумар газеты) не гаворыцца пра вайну. І толькі ў нумары ад 28/09/1939 года з’явіцца шэраг артыкулаў аб уз’яднанні Заходняй Беларусі з БССР.

Усяго за адзначаны перыяд выйшла 485 нумароў. Гэтыя дзевяць гадоў “ЛіМа” імкнуўся асвятляць творчасць усіх нацыянальных меншасцей Беларусі. Аднак беларуская літаратура разглядалася толькі ў рэчышчы агульнасаветскага мастацтва, а не як нацыянальна самастойная. Такім чынам, навязвалася разуменне ўласнабеларускіх дасягненняў як выніку ўсеагульнай савецкай рэчаіснасці. І тым не менш, калі адкінуць абавязковую “саўковую” ідэалогію, “ЛіМа”, які ўтварыўся ўсё ж як палітычнае выданне, цікава было чытаць...

Ягор УШКОЎ

Фота К. ДРОБАВА

ВЫДАННІ

У серыі “Дэбют” выйшаў прэзійны зборнік Валентіны Куксы “Кнігаўка”. Да кахання, дабыні, чалавечнасці імкнуча неўладкаваную душою героі кнігі. У любові да людзей і ўсяго, што побач з імі, бацьчы аўтар аснову, сэнс чалавечага існавання і намагаецца па-масташку пераканаўча давесці гэтую думку чытачам.

Прачытаць кнігу “Слова аб роднай прыродзе” — усё роўна, што зрабіць цікавае падарожжа, і не адно, а пэўных чатыры: вясновае, летняе, восенскае, зімовае, яшчэ бліжэй пазнаёміцца з цудоўнымі куткамі беларускага краю, яго разнастайнай прыродай. У кнізе сабраны лепшыя ўзоры пейзажных замалёвак з твораў беларускіх прэзіаікаў і паэтаў.

Дзеянне трылогіі Юрыя Татарынава “Княгіня Мянжынская” пераносіць чытача на некалькі стагоддзяў назад на тэрыторыю цяперашняй Гродзенскай вобласці. Уклад тагачаснага жыцця, норавы мясцовай эліты і сялян — пра ўсё гэта раскажае Ю. Татарынаў. А галоўнае, што хоча данесці аўтар, — “калі людзі ўлюбляюцца, можна не сумнявацца, што іх адзначыў Бог”. А калі гэтага не здарылася, то поўнага сапраўднага шчасця чалавек так і не зведаў.

У кнізе Уладзіміра Ліпскага “Не выжываю, а жыву!..” сабраны багаты і разнастайны матэрыял пра жыццё і творчасць пісьменніка. Уключаны некаторыя апавяданні, замалёўкі, урыўкі з апавесцей і дзённікавых запісаў аўтара, а таксама сцэнарыі, інсценіроўкі. Усё гэта можа быць выкарыстана на школьных уроках, а таксама для правядзення гукара, дыспутаў, ранішнікаў, вечарын, экскурсійных падарожжаў па мясцінах Беларусі.

Змест артыкулаў паказваў, што літаратары стараліся будаваць сваю творчасць на аснове фактаў і з’яў сацыялістычнай рэчаіснасці. На актыўна Мінскай арганізацыі пісьменнікаў Міхась Лынькоў у сваім дакладзе абгрунтаваў тэзісы ваяўнічай партыйнасці пралетарскай літаратуры і даводзіў, як не трэба пісаць пра камсамол. Але ўжо ў першым нумары заўважэцца значнае адхіленне ад літаратурна-мастацкіх тэм у бок палітычнага маніпулявання.

На працягу ўсяго года газета праходзіла шлях станаўлення як савецкага мастацкага выдання, выпрацоўвала асноўныя метады напісання матэрыялаў (жанравыя асаблівасці, мова), іх размяшчэння ў межах нумара — увогуле, распрацоўвалася своеасабліва палітыка выдання. Паколькі гэты год газета толькі вучылася працаваць у плыні літаратуры і мастацтва, выйшла ўсяго каля трыццаці рознапланавых нумароў. Публікацыі 1932 года можна падзяліць на тры групы:

* крытыка пісьменніцкай творчасці, асобных твораў з пункту гледжання запатрабаванняў савецкай рэчаіснасці, з наіскам на станаўчыя моманты адлюстравання пралетарскага быцця (каля 24,7 працэнта ад агульнай колькасці матэрыялаў)

* публікацыя ўрыўкаў і асобных твораў беларускіх прэзіаікаў, паэтаў, драматургаў (каля 33,1 працэнта)

* матэрыялы савецкай прапаганды, справядзачы і даклады з пленумаў і пасяджэнняў (каля 31,6 працэнтаў)

І менш значныя тэмы: рэцэнзіі на тэатральныя пастапоўкі, весткі з-за мяжы, раз-пораз з’яўляюцца некралогі, культурныя хронікі БССР (каля 10,6 працэнта). У канцы амаль кожнага нумара прысутнічаюць аб’явы аб сходах літаратурных гурткоў, днях вучобы ў літаратурнай школе “ЛіМа” і інш. Характэрнай рысай гэтага перыяду з’яўляецца шырокая прапаганда са-

Адказнасць за словы

Патрэбу выказацца на гэтую тэму адчуў даўно, але канчаткова пабудзіў да дзеяння артыкул Зміцера Вішнёва “Ліст да Мушкі” (“ЛіМ”, 27 мая 2005 года). Там аўтар мёрнуўся аналізаваць творчасць Вальжыны Морт, у прыватнасці кнігу “Я тоненькая як твае вейкі”. Ніякага аналізу, праўда, не атрымалася, а выйшаў злосны пасквіль на калегу па пярэ, завершаны фразай: “І сапраўды, пераконваецца, што Вальжына Морт — “тоненькая як твае вейкі” — зусім нябачная ў кантэксте беларускай літаратуры”. Ну, на добры лад, каб так напраўду было, то не варта пра яе і пісаць. Але спадар Вішнёў усё ж удзяліў такой “нябачнай” асобе ладны артыкул. А натхняльнікам яго творчага імпульсу з’явілася, як я зразумеў, асабістая непрыязнасць да Вальжыны Морт, што вынікае з артыкула: “Аўтарка прыцягвае ўвагу чытача не стылем, не сюжэтам, а, як заўсёды, эпітагам — піша пасквілі на папачнікаў. Хаця, можа, гэта яе лірычныя героі? Так, у адным з твораў знаходзім: “Жыбуль — алкаголік. Жыбуль — бураціна...” У другой замалёўцы ёсць наступныя словы: “Барысевіч круціць галавою ў знак неўхвалення, як бы круціла папою чатырохгадовая дзідычка...”

Тут я спыняюся цытаваць Вішнёва, зрэшты як і камэнціраваць, а перайду да зусім іншага. У часопісе

“ARCHE” (№2, 2005 год) ёсць артыкул “Сны дзяцей” Арцёма Арашонка. Цытую з яго “Абаяльная Вальжына Морт смела і дзёрзка рушыць у літаратуру. Яе вершы перакладліся на балгарскую, латышскую і нямецкую. Спадарыня Вольга выдатна ведае некалькі моў, мае моцную адукацыю Лінгвістычнага ўніверсітэта, сама выкладае. Твор “Топнікі” вылучаецца на фоне сучаснага моладзевага фарса... элігантная Вальжына атрымала пацвярджэнне свайму таленту — “Крышталь Віленіцы”, які стаў супакаеннем для яе прыхільнікаў і мазалём для зайздроснікаў”.

Відаць, Зміцер Вішнёў патрапіў у шэраг зайздроснікаў. Пацвярджэннем таму можа служыць цытата з названага артыкула: “...ён таленавіты і меў бы не меншыя шанцы, чым ніжэй прыведзеныя асобы, тым не менш спадар Зміцер гэтак і не выраі са свайго веку дзіцячых мрояў”. Пагадзіцеся, крыўдна было такое чужы пра сябе Вішнёву і немагчыма не адраагаваць.

На заканчэнне звяртаюся да крытыкаў. Паважаныя, рэагуйце, калі ласка, аператыўна на праўленні звядзення рахункаў, калі ацэнкі мала залежаць ад самога твора, а пераважна — ад таго, хто дзе сядзіць і хто на каго ўплывае. Інакш зарасцём пустазеллем...

Міхась ЮЖЫК

Васіль МАКАРЭВІЧ

Баравік

I

Пан лясны,
Славянскі баравік,
Гліцы скарб цягаючы ў ахапку,
Ён таіцца ў верасах не звык, —
Ходзіць лесам, заламіўшы
Шапку.

Пра яго
Нам трэба многа знаць, —
Як там птушкі для гарэзы пелі.
Спадарожнік з-пад нябёс няўзнак
Вызначыць яго дакладны
Пелінг.

Захацеў бы,
Стаў бы, хітры чмур,
Князем Курбскім на пяску-пясочку!
Ён са смольным чубам, смалакур,
Цэдзіць з дрэў, выцэджае
Падсочку.

Што там чмур,
А ці высокі князь!
Ён адзін з усіх вяльмож вяльможа!
Спрэс лясны архіпелаг аблаз, —
Лепшы грыб знайсці найрад
Хто зможа!

Не, на злосць
І сквапнасць не хварэў.
Гнаў-турыў самоту магнітолай.
Як святы царкоўны архірэй,
Адслужыць малебен быў
Гатовы.

Спёка пражыць,
Ці кульгае дождж
З паднябеснай граматай ахоўнай, —
Ён па лесе ўпоперак і ўдоўж
Ходзіць задуменна,
Як Вярхоўны.

Не хацеў ён дол
Ні драць, ні рыць,
Кланяцца начным метэарытам.
У свінухі, што з лясных царыц,
Быў калісьці першым
Фаварытам!

Ў тумане,
Што, нібы мёд, загус
Ледзьве не расстаўшыся з кучомкай,
Не адзін набіў у цемры гуз,
Беручыся нацянькі
З карчомкі.

А да трона
Ён не поўз, не лез, —
Там ставала ў прыдворнай банды!
Абяцаў яму суседні лес
З хмелю перавясла
Аксельбантай!

Тытулы —
Зусім не медалі!
І калі б схіліў ён голаў, горды,
У палаце б лордаў надалі
І яму пачэсны тытул
Лорда!

Лёсу несучы
Нялёгкі крыж,
Не хацеў, каб зло бяду раджала.
І, атрутны ўбачыўшы спарыш,
З вуснаў вырываў рашуча
Джала.

Хоць вялі
Паміж сабой дзялэж
Часам нават гвалтам, прымуова,
Не ішоў да залачонных лож,
Дзе груды сядзелі,
Як масоны.

2

У лясной
Ды млоснай духаце
Не баяўся сквілу і пагрома.

Ботамі ён бухаў-грукацеў,
Што былі падкуты ўмела
Громам.

Абыдзі, агледзь
Тут кожны метр,
Ды паслухай пчол і вос аркестры, —
Баравік у лесе —
мэтрам мэтр,
А ў грыбной капэле ён —
Маэстра!

Пабываўшы
Ў пашчы і клыках
Маразоў адчайных і нядрэжных,
Ён мяне па-брацку аклікаў,
Высягнуўшы да плячэй
З-за дрэва.

Воддаль
Ад вяровак дзеразы,
Дзе ад дурнап'яну мукі мёрлі,
Бачыў ён —
гараць, як абразы,
У алмазных кроплях
Мухаморы.

Напралом
З гушчарніка ён лез
Вечарамі пад зарой агністай.
А ў фальварку слухаў паланез,
Што рыдаў да ночы ўдвух
З Агінскім...

Родны мой!
Я за яго дрыжу, —
Калі хмара прыплыве без лоцый,
І па галаве цапы дажджу
З-за пляча найзмах яго
Малоцяць.

Баравік
Мне быў,
як родны брат, —
Меў такую колісь я мянушку.
Не крануў яго ні гром,
ні град,
І не браў з бярданкаю
На мушку!

Разагнаўшы
Верасовы дым,

Ды мітнуўшыся уміг на сцежку,
Балерынай лёгкай перад ім
Крутанецца панна
Сыраежка.

А калі ён
Сунуўся ў бярог,
Каб абрэзаць шчэць ды пагалицца,
То яліна,
то сасна да ног
Слала ходнік з бурытыновай
Гліцы.

Чуючы сасны
Працяжны скрып,
Што трывожыць верас
ды імшарнік,
У карчэўі кожны воўчы грыб
Заціхаў, бы клятва-
Парушальнік.

Вецер разарэ
Галлё, як плуг,
Чохне кроплі долу,
нібы з шайкі.
А лісічкі ля яго найкруг
Ходзяць, як малыя
Папрашайкі.

І начамі
Душнымі, нябось,
Ацяжэлай жнівеньскай дэкадай,
Коцяцца ў прыпол яму з нябёс
Зоры, нібы грыўні
Ці дукаты.

Што ён, дзень
Наступны, прынясе?
Можа,
будуць дрэвы зноўку гнуцца?
І смарчок з калоды занясе
Над бядой нагу,
Як самагубца.

Мы ў жыцці
За кругам робім круг,
Рэжам дол абоддзем,
палазамі.
Пан лясны,
ты мой найлепшы друг, —
Нас з табою пушча
Павязала.

Бадзьяга

Жадаў адказу на пытанні,
З благааславення шлях пачаў,
Пад зоркамі ў пясках блукаў,
На хвалях сустракаў святанні...
Бязлітасных вятроў дыханні
Знямоглым сэрцам адчуваў...
З вяршыні сонца

прывітаў,
Ў бяздонні марыў
аб вяртанні...

Пакінуў край,
на мёд багаты,
Прайшоў знаёмыя сцяжыны,
На лайку сеў ля роднай хаты
Ў тым месцы,

дзе расце каліна,
І назіраў палёт птушыны
Вільготнымі ад слёз вачыма...

Сум чалавечы

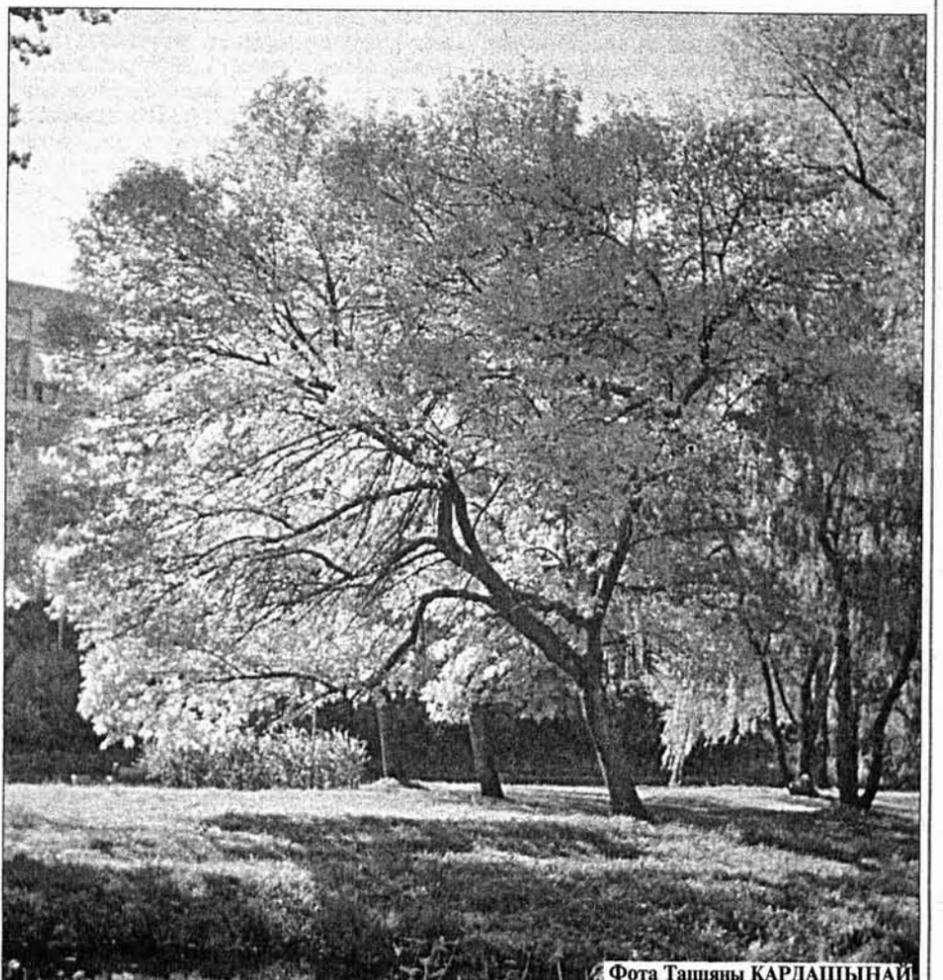
Спеў шэрай птушкі
на небу блакітнаму льеца...
То — песня для сонца,
падзяка за вечнае ззянне.
І прагне спяваць,
і да неба душа мая рвецца,
Але як дарэмны
зямных галасоў намаганні!

Тугою ахуталі сонца
зайздросніцы-хмары...
Палёту той птушкі ніколі
я не спазнаю.
Буйныя кроплі дажджу
спаўзаюць па твары,
Плыню зываючы
горкія слёзы адчаю.

Дачушцы

Ты спіш ужо.
І дзесьці ў сваім сне
Ты па лугах квітнеючых гуляеш,
Плячеш сабе вяночкі і збіраеш
Букет ружовых кветак для мяне.

Твой сон — мне падарунак ад нябёс,
Твая усмешка —
іх узнагарода,
А мне ўсё мала,
і прашу я Бога,
Каб выпай і табе
шчаслівы лёс.

Фота Таццяны КАРДАШЫНАЙ

Святлана СІТНІК

Мастак

Ноч вышывала ніткай залатою
Па гладзі возера
свой таямнічы ўзор:
За поўным месяцам дрыжалі
кропкі зор...
Усплеск... Кругі...
І стала ўсё вадою...

Ён талент меў і хуткаю рукою
Нанёс на палатно красу
лясных азёр...
Нас аб'ядналі цішыня,
прастор
І вогнішча. Ён размаўляў са мною:
"Што возера маё?
Няма ў ім глыбіні,
Загіне вецер вольны ў цяжкай раме,
І знішчаць фарбы
пах сырой зямлі...
Дарую палатно
рыбацкаму агню!"
І вогнішча,
забытае ўжо намі,
Затанцавала і памкнула
ў вышыню...

У суседкі па лесвічнай пляцоўцы цёткі Ніны на сцяне карціна. Не вышываныя крыжыкам каты ў кошцы, ні кветкі ў пукатым вазоне; ружы там розныя яркія, як полымя, ці гронкі бэзу — бэзавыя, як мачалка ў эмаліраваным тазіку... Не выдраная з часопіса, а потым прыклееная да кардона, рэпрадукцыя.

Над канапай, пад шклом — сапраўдная карціна. Мора... Хвалі высокія, скалы, цёмнае неба, пена на грабенчыках хваляў, пырскі і чайкі... Менавіта такім і павінна быць мора. Калі я траплю на бераг сапраўднага мора, то моцна здзіўлюся і расчаруюся. Думаў, што яно бурапеннае, як на той карціне, а, насамрэч, мора акажацца маўклівым і амаль нерухомым, як бязмежная плытка калюжына, а белыя чайкі будуць, як пенапластавыя паплаўкі, раскіданыя па мокрым пяску.

У дзяцінстве, не сакрэт, многае падаецца таямнічым, велічным, значным. Будзённая, шараговая падзея можа ўспрымацца, як палёт у космас, а нешта, для дарослых важнае, пройдзе, праміне, праляціць побач і нават не зачэпіць дзіцячай свядомасці.

Гэта яна — бяздзетная немаладая жанчына, навучыла мяне шасцігдовага чытаць і пісаць крывымі, друкаванымі літарамі. Ад той дзіцячай звычкі я не пазбавіўся і сёння. Пішу дробнымі, роўнымі, як шрот, друкаванымі літарамі. Гадзінамі суседка можа сядзець на канапе і ўголас чытаць дарослыя кнігі. Як чытала — памятаю, а вось пра што, на жаль, забыўся. Яна чытала, а я слухаў і глядзеў на сапраўдную карціну над яе галавой. Праз кожную паўгадзіну суседка перапытваў і ўдакладняла, ці ўсё мне, малому, зразумела. Казаў, што зразумела. Упэўнены голас запаўняў невялікі пакой.

А яшчэ былі бенгальскія агні... Яны з'яўляліся, калі цётка Ніна зусім стамлялася чытаць, а мне надакучвала глядзець на карціну. Вось гэта — дзіва, радасць і свята. Сабе суседка брала скрыначку запалак, а мне давала металічны пруток у шурпатай, як акамянелы попель, абмазцы. Язычок полымя кранаўся прутка і, праз колькі імгненняў, пруток пстрыкаў, сіпеў, трашчаў, сыпаў зырккімі іскрамі ва ўсе бакі... У цемры пакоя толькі нашы бліскучыя вочы, пачварныя цені на сценах і столі, і кветка агеньчыка ў майей руцэ.

Зорачкі сыпаліся, ляцелі, ляцелі... Бенгальскія агні згараюць хутка, але запамінальна.

У Гэ Пэ не шмат тых, хто не па святах і выхадных, носіць адпрасаваны гарнітур, белую кашулю пад гальштук, да бляску наваксаваныя чаравікі, фетравы капялюш, упрыгожаны шаўковай стужкай і ў дадатак грувацкія акуллары. Уладзімір Сільвестравіч Камоўскі — адзін з нямногіх, а можа, — і адзіны.

Ён адзіны сапраўдны мастак. Усімі прызнаны, паважаны, карацей, мастак і ўсё тут. Звяртаюцца да яго не інакш, як па бацьку. Павітацца з Сільвестравічам за руку — за гонар і дырэктару шклозавода, і стаматалагу, да якога без блату не падступіцца, і начальніку міліцыі, і бруднаму сантэхніку.

У Сільвестравіча ёсць старэйшы брат. Яны вельмі падобныя адзін да аднога. Падобныя, як чорна-белая фотакартка да каляровай. Калі быць больш дакладным, як расфарбаваны здымак да чорна-белага. Сільвестравіч — чорна-белы.

Старэйшы Камоўскі — дробны начальнік камунальнай службы Гэ Пэ, яму падпарадкоўваюцца зваршчыкі, сантэхнікі, электрыкі, прыбіральшчыкі і прыбіральшчыцы, а таксама могілкі... Старэйшы з братоў чырванатвары, белазабы, дужы, акуллары не носіць, але глухаваты.

Ён круглы год купаецца, не зважае на надвор'е, і беге раніцай вакол возера, скача, тупае, рыбу палюхае, размахвае рукамі, як крыламі... Спыніцца побач з рыбакамі і пачынае агітаваць за здаровы лад жыцця. А калі адбяжыць — рыбакі запалаць, пальцамі каля скроняў пакруцяць і кінуць услед што-небудзь

Уладзімір СІЦЯПАН

ПАРТРЭТ

Навела

крыўдлівае, абразлівае.

Малодшы Сільвестравіч паліць. Цыгарэта, заціснутая вялікім і ўказальным пальцам, такая ж дэталёва знешняга выгляду, як і грувацкія модныя акуллары. І запальнічка заўсёды побач, пабліскавае ў пальцах, калі гаспадар размаўляе, або чытае газету, праглядае часопіс.

Старэйшы брат прыйшоў у майстэрню, калі малодшы маляваў зімовы краявід з чырвонымі водскімі комінамі, з якіх уздымаецца бэзавы дым. Ён прынёс водар вуліцы, і радасны смех абсалютна здаровага і ўпэўненага ў сабе чалавека. Гучна, як усе глухаватыя, павітаўся, скрывіўся ад тытунёвага дыму, замахаў рукой, а потым выцягнуў з-за пазухі часопіс і паклаў побач з братам на край пісьмовага стала. Хоць і было тое даўно, а фразу памятаю, як толькі што пачуў.

— Вось, пачытай, брат, не пашкадаваў рубель, табе набыў... Тытунь — найкарацейшы шлях да анкалагічных хваробаў. Вучоныя і медыкі гэта з лічбамі і прыкладамі даводзяць. А ты, цыгарэту з пальцаў не выпускаеш. — Прамовіў, як прысуд абвясціў, і пайшоў.

— Сказануў, дык сказануў... Быццам я без яго не ведаў. Разумнік. — Згрымаснічаў выдыхнуўшы мастак, але недапалак расціснуў аб донца шкляной попелніцы.

Часопіс быў слізкі. Чорна-чырвоная вокладка і на ёй шэры, як штопар, струмень дыму ўваткнуты ў намалёваныя лёгкія. Сільвестравіч няспешна перагортваў старонкі і паглядаў на свой недамаляваны краявід, на попелніцу...

Чым менш на галаве валасоў, тым часцей у руках з'яўляецца грабенчык.

Уладзімір Сільвестравіч мужчына адукаваны, ветлівы, да жыцця ставіцца з разумнай цярыпласцю, але ён не з'яўляецца персанажам цалкам станоўчым. Сільвестравіч з жонкай не жыве — сышоў. Там засталіся два сыны, кватэра, бібліятэка і мінулае жыццё, магчыма, нават і не кепскае. Другога б абгаворвалі і асуджалі, цыкалі б услед, але ён не другія — ён сам па сабе, а таму плёткі да яго не ліпнуць, ды і прыслухоўвацца да іх ён не збіраецца... А калі хто і асуджаў яго па сапраўдному, дазваляў выказацца рэзка, крыўдліва — толькі старэйшы брат.

Сільвестравіч перайшоў жыць да нашай суседкі. Раніцай, калі я спяшаюся ў школу, ён, звычайна, чысціць на лесвічнай пляцоўцы чаравікі. Хоць яны і так бліскучыя, як толькі што з абутковай крамы. Спазніцца на працу, у адрозненне ад маіх бацькоў і суседзяў, ён не баіцца. Мастак — прафесія вольная, а ў маштабе Гэ Пэ — гэта як касманаўт, а можа, нават, і лепей.

Суседка цётка Ніна паслала мяне ў Палац культуры з даручэннем, каб занёс Сільвестравічу кефір, кашу, тэрмас з запаранай травой.

Майстэрня на трэцім паверсе. Вечар. Паўцёмныя шырокія калідоры, бліскучыя навошчаны паркет. Дзверы ў майстэрню прычыненыя, праз вузкую шчыліну відаць край палатна і плячо ў сінім халаце...

Пэндзлік дакранаецца да шурпатай паверхні палатна і пакідае след. На палітры толькі дзве фарбы: белая ды карычневая. Партрэт робіцца ў два колеры. Так мой на-

выразаюцца трафарэты, грыміць музыка, падрамнікі абцягваюцца шэрым палатном... А ў яго пакой, пасля таго як гаспадар захварэў — тужлівае цішыня. Прыбіральшчыца кожную раніцу прыходзіць, пыл выцірае, попелніцу чыстую па стала перасоўвае, ад гэтага яшчэ сумней робіцца. На сценах тры старыя гадзіннікі — усе тры стаяць. Заходзіць іх умее толькі гаспадар. Сам адрамантаваў, толькі яго яны і слухаюцца.

Майстэрня за сцяной, у якой працаваў Віцька Хазей, загарэлася. Кінуў хлопец недапалак у сметніцу, не патушыў як след, а сам пайшоў на другі паверх рукі і пэндзлі мыць. Сметніца, як ёсць поўная паперы рэзанай, а стаць пад стэлажом, на якім карціны Сільвестравіча акуратна спакаваныя.

Прышоў Віцька — дзверы расчыніў, а за імі полымя шугае, праз дым толькі акно бялее. Віцька да акна і кінуўся — адкрыў. Вось тут і

стаўнік маляваў правядыроў да святаў, так, толькі з большай стараннасцю і імпэтам ён малюе сябе. Гэта не аўтапартрэт. Гэта — партрэт для жалобнага шэсця, які панясучы перад труной. А труна будзе ехаць на машыне з адкінутымі бартамі... А прысутныя стануць дзіўцца на адточаны профіль. Смерць — выдатна малюе профілі сваіх абраннікаў.

Такіх партрэтаў ён намалёваў дзесяткі. Навучыўся рабіць хутка. Учора замовілі, а на другі дзень, апоўдні, і забіраць можна. Але адна справа маляваць некаму і зусім іншая — сабе самому. Сільвестравіч хвалюецца і пэндзлік калоціцца. А таму рука павінна абапірацца на муштабель, і тады ў руках дадасца дакладнасці. Падаў настаўніку кій з шарыкам на канцы, які стаяў у цёмным куце майстэрні.

— Ну як табе, падобны?

Я таго партрэта спалохаўся, аж пад пахамі мокра зрабілася.

Ён не дачакаецца маіх слоў. Ён змушаны спяшацца, бо з бальніцы пусцілі адно на выходныя. Выглядае Сільвестравіч кепска. Зжаўцеў і схуднеў неверагодна. Гадзіннік з рукі як не саслізне, круціцца на белым запяці... А валасоў на галаве зусім мала, шэрыя нейкія, як павута. А на карычневым партрэце з валасамі поўны парадак — акуратна зачасаныя, і гальштук у белыя бубачкі. І пінжак строга — парадны, адно што без акуллараў звыклых. Фотакартка прыклеена ў куце палатна, яна, таксама ў карычневых тонах.

Сільвестравіч больш не паліць, на стала чыстая шкляная попелніца. А таму ў майстэрні пахне не тытунём і фарбамі, як раней, а лекамі і гуталінам. Пах нязвыклы, чужы.

— Ты не хвалойся, можа, усё яшчэ і абыдзецца. Хірург ён добры, самы лепшы. Памятаеш, я яго жонку маляваў і цешчу потым... Так што ён мне па жыцці вінен... Будзе старацца, а ж яшчэ не стары — пяцьдзесят з хвосцікам. А мой брат паўдурок — прынёс у палату кніжку пра анкалагічныя захворванні... Дадумаўся. Кажы, што праўда лепш за таблеткі.

Ён зняў партрэт з майстэрні і занёс у суседні пакой, дзе таксама майстэрня, у якой працуюць памататары. Там праца кіпіць ад рання да вечара: фарбуюцца планшэты,

пачалося па-сапраўдному — затрашчала, зашумела, загуло, як у печы. Скразняк завіхурываў агонь па ўсёй майстэрні. Шкіпінар, лакі, ацэтон, распускальнікі, кумач, папера, дыкта сухая, дошкі, рэйкі — усё загарэлася... Віцька рабіў што мог. Крычаў, дапамогу клікаў. Халатам сацінавым полымя збіваць спрабаваў. Але дзе там...

Знявечаныя, абгарэлыя карціны, малюнкi, тысячы эцюдаў, партрэты — пажарнікі выкідалі на вуліцу, выцягвалі ў калідор. Агонь, вада, пена — знішчылі амаль усё...

Старэйшы брат і раскажаў малодшаму пра пажар у майстэрні. Адведаў прыйшоў хворага, соку слоік прынёс, мёду свежага... "Праўда — яна лепш за таблеткі..."

Віцька Хазей у бальніцу да настаўніка ісці баяўся. Я пайшоў, суседка напросіла, як ёй адмовіў.

— Ну што там... Партрэт хоць цэлы? — Пытанне хворага прагучала ў падлогу.

Партрэт згарэў, але я, каб суседзі Сільвестравіча, зманіў. Скажаў што партрэт якраз і цэлы. Нават не абгарэў.

— Хоць гэта добра. — Прамовіў ён. — А Віцьку скажы, каб не хвалюваўся, на праводку спішуць, на кароткае замыканне, я брата папрасіў — ён абяцаў з усімі дамовіцца... Галоўнае, што партрэт застаўся...

Той фотаздымак, з якога настаўнік маляваў свой апошні партрэт, ляжаў у невялікім пакунку, які мне прынесла наша былая суседка — цётка Ніна. Фотаздымак быў загорнуты ў белую шалёсткую паперу, правы верхні ражок запацканы карычневай фарбай.

Бенгальскія агні... Зырккія іскры...

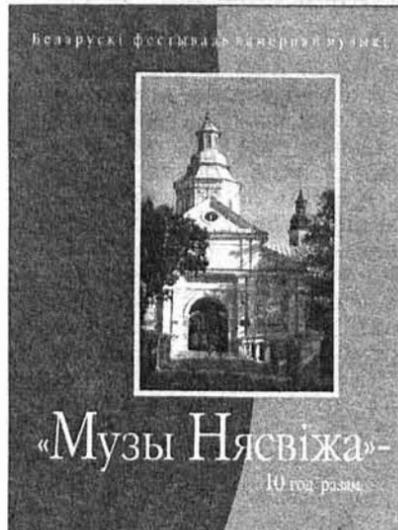
Жыццё праходзіць хутка і канчаецца смерцю.

Жыццё кароткае, а мастацтва вечнае... Можа і так, хочацца спадзявацца.

Было ў тым пакунку яшчэ колькі абгарэлых па краях эцюдаў. Зялёнае поле, вузкая сцэжка, сіня-белае неба і гэтак далей. Разумею, што гэта не мастацтва... Як магчыма і тое, што пішу сам друкаванымі літарамі, дробнымі, як шрот. Ёсць пэўная змушанасць і наканаванасць у паводзінах, ад іх не пазбавіцца. І таму даводзіцца рабіць тое, што робіш.

Арт-пацёркі

Беларускі дзяржаўны інстытут праблем культуры прысвяціў знамя фэсту ў Нясвіжы арыгінальнае выданне.

Аздоблены каляровымі фотаздымкамі зборнік "Беларускі фестываль камернай музыкі "Музы Нясвіжа" — 10 год разам" (укладальнік А. Сташкewіч, навуковы рэдактар В. Дадзіёмава), выданы ў новай Нясвіжскай узбуўнянай друкарні імя С. Буднага, адлюстроўвае навуковую канцэпцыю і гісторыю імпрэзы, знаёміць з яе ўдзельнікамі, прэзентуе матэрыялы даследчыкаў, мастацтвазнаўцаў, дадае штрыхі да партрэта старажытнага горада, акрэслівае панараму публікацый СМІ за 10 гадоў.

Юбілей адзначыла заслужаная артыстка Беларусі Нэлі Багуслаўская. Прыгожая дата — не сакрэт для прыхільнікаў айчынай эстрады, а нагода выказаць захапленне. Бо ў свае 70 спявачка мае шматлікую публіку, любоў слухачоў і папулярнасць, варты заўважэння многіх "зорак". І ў жыцці, і ў творчасці яна заўсёды поруч з Ізмаілам Капланавым. Апошнім часам гэты музыкант набыў шырокае прызнанне як кампазітар-песеннік. І яго песні гучаць асабліва пранікнёна, калі іх выконвае сямейны дуэт Н. Багуслаўская — І. Капланаў. Дуэт, чый стыль на эстрадзе вызначаюць

высокая культура стасункаў з аўдыторыяй, шчырасць, дэмакратычнасць, добры густ і пачуццёвы меры.

Пасля рэканструкцыі, якая расцягнулася амаль на 1,5 года, сталічны кінатэатр "Салот" будзе адпавядаць сучасным стандартам. І не толькі сваёй тэхнічнай аснашчэнасцю. На балконе размесціцца т.зв. VIP-зона, дзе глядачы падчас сеанса змогуць падсілкавацца, зрабіўшы заказ на закуску. Кошт білета ў гэтую зону, магчыма, дасягне 10 000 рублёў. Адкрыць абноўлены "Салот" мяркуюць на пачатку верасня.

С. ВЕТКА
Фота забяспечана аўтарам і Ясем Кавалевічам

Вольгу ДАДЗІЁМАВУ, доктара мастацтвазнаўства, лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Беларусі дзеячам культуры і мастацтва, уладальніцы міжнароднага тытула "Жанчына года", чытачы "ЛіМа" ведаюць як даследчыцу старадаўняй беларускай музыкі, руплівіцу яе адраджэння, "здабытчыцу" рэдкіх нот. Ведаюць яе аўтара ўнікальных кніг, падручнікаў і навучальных дапаможнікаў, навукова-публіцыстычных артыкулаў па гісторыі развіцця айчынай музычнай культуры ў стасунках з агульнаеўрапейскімі працэсамі і тэндэнцыямі мастацкай творчасці. Часта мы згадваем гэтае імя ў сувязі з фестывалю, які арганізуе Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі на чале з М. Фінбергам: праграмы камернай музыкі там заўсёды суправаджае жывы, папулярны, інфармацыйна багаты асветніцкі каментарый В. Дадзіёмавай.

Аkurat 5 жніўня ў Вольгі Уладзіміраўны — юбілей. Віншваем з днём нараджэння знамую музыказнаўцу, педагога, нашу даўнюю аўтарку, якая сёння выступае на старонках "ЛіМа" ў іншым амплуа...

С. БЕРАСЦЕНЬ

Лістападаўскі напамін у пачатку жніўня

Я пачынаю гэты нататкі 25 лістапада — у дзень, калі разам з сябрамі і сваякамі мы памянаем майго бацьку — Уладзіміра Дадзіёмава: пісьменніка, журналіста, чалавека з цудоўнай, светлай душой і складаным лёсам. У дзень, калі яму споўнілася б 80, а сабліва востра адчуваю, як шмат ён значыў для мяне. Хоць яго прысутнасць былі ўпрыгожаны ўсяго некалькі гадоў майго дзяцінства. Таго кароткага, шчаслівага часу, калі ўсе мы былі разам, у адной сям'і, у адным доме...

Толькі цяпер пачынаю разумець, што менавіта першыя дзіцячыя ўражанні шмат у чым вызначылі контур, змест і стыль далейшага існавання, вобраз якога фарміраваўся на недасягальным прыкладзе бацькавага жыцця, з яго магутнай творчай дамінантай, высокай мастацкай мэтай, вяршэнствам інтэлектуальнай працы і няспыннага пошуку. З антыноміямі кампанейскай адкрытасці і ўнутранай адзіночаты, усмешлівай самаіроніі і глыбіннага душэўнага трагізму.

Прыгадваю некаторыя эпізоды, неадрыўны ад ягонай постаці. Вось я не засынаю, пільнуючы ўвесь свет, — каб той не знік, калі заглошчу вочы... Але татава рука, за якую трымаюся ў сне, — гарант трываласці свету і прысутнасці ў ім усіх нас.

Вось ён чытае маіх, брату і мне чарговы раздзел свайго рамана "Над Нёманам", які хутка зрабіўся своеасаблівым бестселерам і які нават цяпер, праз амаль паўстагоддзі пасля выхаду яго ў свет і перакладу на розныя мовы, пгпаюць у бібліятэках аматары беларускай прозы.

А гэта ўжо — радкі з "Белазёрскага дзённіка", наступнай татавай кнігі. Яе мы таксама першымі ацэньваем "на слых", уладкаваўшыся на падлозе (бо крэслы і нават ложка завалены рукапісамі) у маленькім пакойчыку, з якога і складаецца ўся кватэра ў доме на вуліцы Паляярнай.

А вось — прасторныя пакоі новай кватэры, дзе не змаўкаюць строкат друкавальнай машынкi і тэлефонныя званкі: як алкасны карэспандэнт "Літаратурнай газеты" бацька па некалькі разоў на дні перадае тэрміновыя паведамленні, рэцэнзіі, артыкулы. Маці цалкам занятая рэдагаваннем яго рукапісаў, але час ад часу звяртаецца да нас з братам: "Цішэй, тата працуе". Ды куды там! Мы, упэўненыя (і нездарма), што і гукі музыкі, і нашыя жарты ды смех — лепшы фон для той працы, яшчэ з большым энтузіязмам граем на фартэпіяна ў чатыры рукі, ганяемся адно за адным.

Тое ж на лецішчы, дзе таксама не сціхаем — а ні мы, а ні татава машынка. І толькі прыход яго калег і суседзяў — Андрэя Макаёнка і Аляксея Кулакоўскага — спыняе наш тлум, а таксама і бацькоўскую

працу, каб працягнуць яе ў шчырых размовах ды творчых спрэчках з сябрамі. Дарэчы, атмасфера гарачых пісьменніцкіх дыскусій запаміналася мне назаўжды. Ды і як іначай, калі іх удзельнікамі ў розныя гады былі Іван Шамякін і Васіль Быкаў, Максім Лужанін і Уладзімір Карпаў, Іван Новікаў і Аляксей Карпюк. Я добра памятаю Льва Касіля, з якім бацькі пасябралі ў Доме творчасці ў Крыме, згадваю Чынгіза Айтматава і Расула Гамзатава, з чымі сем'ямі мы жылі побач у гады бацькавай вучобы на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве.

А гэта — Белавежская пушча, куды мы выправіліся разам з Нілам Гілевічам (у мяне нават злымак адтуль захаваўся) і дзе ўпершыню ўбачылі той некрануты сасновы бор, які літаральна зачараваў тату. Нездарма і сёння каля помніка яму на Паўночных могілках узвышаюцца менавіта гэтыя, яго любімыя дрэвы.

І вось, нарэшце, бацькавы вайсковыя нататкі — бадай, гэта самае каштоўнае, што засталася ў мяне з ягоных рукапісаў. Чытаю на першай старонцы: "28 кастрычніка 1943 г. Шчучынка. ...Вырашыў вестці дзённік... Першыя некалькі сшыткаў пакінуў у М. П. (Марыі Пекуроўскай, у будучым — маёй маці. — В. Д.). у снежні 1941 г. ...Калі выжыву — цікава будзе прыгадаць мінулае. Сёння параўнальна ціха. Гэта, канечне, адносна. Б'е, даволі блізка. Але гэта — звякля рэч. Два месяцы мы знаходзімся ў баях... Баі пад Міхайлаўкай даволі моцныя... Фарсіравалі Днепр. Ніколі гэтага не забыцца... 23 кастрычніка атрымаў выпіску аб узнагародзе мяне медалём "За адвагу". Ад нашых атрымліваю лісты. Вельмі сумую..."

Разам з вэлатным, неверагодна адораным гітарыстам з Еўпаторыі Гідонам Герцам Ігар запісаў першы дыск, адзначаны густоўнасцю, зладжанасцю і прафесійнай бездакорнасцю ансамблевай імправізацыі.

Сусветна ж вядомы музыкалаг, былы дырэктар югаслаўскага радыё "Новы сал" Душан Міхалек (гэта ён адкрыў для Захада Радзіёна Шчадрына, Соф'ю Губайдуліну, Віктара Экімоўскага) ініцыяваў і падтрымаў разам з некалькімі кампазітарскімі арганізацыямі выпуск апошняга, пасмяротнага дыска майго брата.

Названы "Пост скрыпум", той дыск захаваўся дзякуючы амаль містычным абставінам. Яго напугатова варыянт-матрыца прыйшоў да мяне па пошце якраз... у дзень смерці Ігара. Мабыць, нешта прадачуваючы, ён падрабязна занатаваў у лісце змест кампакта, які пачынаецца з самай папулярнай яго кампазіцыі — "Фрост". А праз дзень мінеральная вада з такой жа назвай вярнула мяне з непрытомнасці ў самалёце, якім ляцела на пахаванне брата.

Яму трэба было памерці, каб я ўбачыла Сцяну Плачу, Труну Госпадаву і Галгофу. Каб зразумела, што свет — адзіны, а ў жыццёвым каўчэгу, які рухаецца ў акіяне вечнасці, прадстаўнікоў нашага пакалення застаецца ўсё менш і менш. Што бездань паглынае лепшых, а тым, хто яшчэ застаецца, варта шанаваць, берагчы і ратаваць адно аднаго. Пакуль мы разам.

Цяпер са сваякоў па бацькавай галіне нас засталася двое. З малодшым, зводным братам Уладзімірам Станкевічам (ён жа — Дзяніс Караблёў з вядомага фільма "Па сакрэту ўсяму свету", ён жа — удзельнік ансамбля "Сябры" і дуэта з Анжалікай Ют, ён жа — паэт і кампазітар). Цяпер Валодзя працуе ў Маскве, ажыццяўляе цікавыя мастацкія праекты і застаецца верным сямейным традыцыям.

Вольга ДАДЗІЁМАВА

На здымках: В. Дадзіёмава з прафесарам У. Скараходавым; партреты У. Дадзіёмава 40—50-х гадоў.

Фота забяспечана аўтарам і Д. Янчанкам

З ГІСТОРЫІ БАЛЕТА

Танцавальнае мастацтва на Беларусі мае працяглую і цікавую гісторыю. Напрыклад, вядома, што ў XVIII стагоддзі ў нашых мястэчках існавалі так званыя прыдворныя тэатры з выдатнымі балетнымі трупамі, салістамі еўрапейскага ўзроўню.

Асновы ж сучаснай харэаграфічнай школы на Беларусі былі закладзены ў 1928 годзе, калі пры музычным тэхнікуме адкрыўся харэаграфічны клас. Неўзабаве на яго базе пачала працаваць студыя оперы і балета. У 1939-м адкрылася харэаграфічнае аддзяленне ў тэатральным вучылішчы. І ў 1941 годзе адбыўся першы выпуск прафесійных артыстаў балета.

Знамянальнай падзеяй у гісторыі айчыннай балетнай школы сталася адкрыццё ў 1945 годзе сярэдняй спецыяльнай навучальнай установы — на той час вучылішча, цяперашняга Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа. Ля яго вытокаў стаялі вучаніцы А. Ваганавай — народная артыстка Беларусі З. Васільева, першы мастакі кіраўнік каледжа, заслужаная артыстка Н. Младзінская, В. Дудко, якія праводзілі навучанне ў лепшых традыцыях Санкт-Пецярбургскай школы балета.

Традыцыі ў каледжы захаваў і сёння. Адна з іх — дзейнасць музея балета, створанага яшчэ ў 1991 годзе былым дырэктарам гэтай навучальнай установы Л. Каробкінай. Не так даўно прайшоў рамонт. І выхаванцы каледжа далучыліся да складанай і надзвычай цікавай гісторыі беларускага балета.

Пераступішы парог музея, я адчула сябе нібыта ў тэатры балета. Пакой нагадвае сапраўдную сцэну, дзе ўвагу глядача прыцягваюць два манекены ў балетных строях. Заслона — нібы ў чаканні пачатку казаннага дзеяння. “Калі сюды прыходзяць дзеці з агульнаадукацыйных школ, гэтыя экспанаты выклікаюць у іх асаблівае захапленне”, — заўважае педагог Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа Ала Пякарская.

Гісторыю балета можна ў музеі прасачыць па фотадымках. Тут і першыя выступленні выхаванцаў 50-х гадоў, і партрэты выпускнікоў, якія сталі народнымі артыстамі рэспублікі, і першыя замежныя паездкі на Філіпіны, у ЗША, Японію. “Дарэчы, з Японіяй каледж мае вельмі трывалы сувязі. Штогод на працягу двух—трох месяцаў нашы педагогі займаюцца там выкладаннем класічнага танца”, — падкрэслівае Ала Аляксеўна.

Асноўныя экспанаты музея — гэта рэчы, якія навучэнцы каледжа і яго госці прывозяць з-за мяжы. Тут можна пабачыць афішы, разнастайныя сувеніры, сярод якіх, напрыклад,

ключы ад японскага горада, саляныя лапці, кераміка, малюнкі. “Калі я гляджу на гэтыя сувеніры, мяне ахоплівае сум, — прызнаецца А. Пякарская ля чарговага стэнда з экспанатамі. — Гэта засталася памяць фестывалю “Я люблю балет”. На жаль, сёння пра яго нагадваюць толькі музейныя рэчы, якія збіраліся з 1992 года, калі ўпершыню праводзіўся фестываль”. Тады ён аб’ядноўваў Беларусь з Літвой, Латвіяй, Эстоніяй, Казахстанам. Праўда, паводле слоў маёй суразмоўцы, цяперашняе кіраўніцтва каледжа робіць захады для адраджэння той добрай традыцыі.

Сярод экспанатаў музея ёсць элементы касцюмаў, грывіравальны набор, малюнкі нямецкай мастачкі Інгрыд Шар, якая прысвяціла сваё жыццё складанай справе — адлюстраванню танца. “Танец наогул немагчыма намаляваць на паперы, — разважае А. Пякарская. — Мастак павінен выдатна адчуваць кожны рух”. Побач з творамі сапраўдных майстроў можна пабачыць і малюнкі дзяцей.

Нягледзячы на невялікую колькасць экспанатаў, у музея балета шмат наведвальнікаў. Пра гэта сведчыць спецыяльная кніга запісаў, у якой адзначаны відзіты японцаў, кітайцаў, замежных паслоў, аташэ па культуры і нават дачкі экс-прэзідэнта ЗША Б. Клінтана. “Мы сябруем з Міністэрствам культуры

і пасольствам Францыі. Акрамя высокапастаўленых гасцей, нас наведваюць кіраўнікі творчых калектываў, якія прыязджаюць на курсы павышэння кваліфікацыі. Прымаем іх з пачуццём адказнасці і шчырым жаданнем паказаць тое сціплае, што тут сабрана, — дадае А. Пякарская.

Між тым, паводле яе слоў, арганізацыя каледжа зна-

ходзіцца на высокім узроўні. Добрай традыцыяй зрабілася правядзенне штогадовых справаздачных канцэртаў, у якіх удзельнічаюць лепшыя вучні каледжа. Іх намаганнямі былі падрыхтаваныя таксама балеты “Пахіта”, “Фіеста”, “Клас-канцэрт”, “Папялушка” і інш. Невыпадкова Беларускі харэаграфічны пры-
ваблівае замежных вучняў —

з Расіі, Украіны, краін Прыбалтыкі, Японіі. Высокі ўзровень выкладання, выдатныя ўмовы навучання і выхавання творчай асобы — гэта спрыяе добрай рэпутацыі нашага каледжа, які адзначае 60-годдзе з часу свайго заснавання.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Фота забяспечана С.Б.

Пры падтрымцы «ІР»

Музыка Яўгена Паплаўскага, адметнага прадстаўніка беларускай кампазітарскай школы, выконваецца не

толькі на радзіме. Яна была прадстаўлена на міжнародных фестывалях у Чэхіі, Аргенціне, Бразіліі, Расіі, ЗША, рэгулярна гучыць у Польшчы. У 2000 г. на Міжнародным фестывалі “Варшаўская восень” адбылася прэм’ера інструментальнай кампазіцыі Я.Паплаўскага “Святло на Шляху”, створанай паводле замовы дырэктцыі фестывалю. Ідэя гэтай партытуры для камернага ансамбля нарадзілася пад уплывам поглядаў містыкаў XX ст. і працы Макса Гендэля “Касмаганічная канцэпцыя”. Праз год філасофскія пошукі прывялі кампазітара, захопленага спасціжэннем тонкага свету далікатных пачуццяў, да напісання “Шляху ў Аблок” — для камернага ансамбля, а затым, паводле замовы Эксперыментальнай студыі Польшкага радыё, больш разгорнутага опуса з той жа назвай — для габоя, ударных інструментаў і электронікі. Абодва гэтыя творы, а таксама сімфонія “Lux aeterna” для тэнара, змяшанага хору і сімфанічнага аркестра

на словы Лявона Эміліта; чатыры хоры на вершы беларускіх паэтаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Ларысы Геніюш; харавыя апрацоўкі трох распеваў з “Супрасльскага ірмалагіёна”, паяднанна назвай “Супрасльскай мадонне”, прадстаўлены на новым кампакт-дыску. Названы ён “Святло на Шляху”, выдадзены пры дапамозе Польшкага інстытута ў Мінску (“ІР”) з нагоды 10-годдзя гэтай паноўнай установы. Творы Я.Паплаўскага гучаць тут у выкананні Нацыянальнай акадэмічнай харавой капэлы імя Р.Шырмы, Сімфанічнага аркестра і Акадэмічнага хору Белтэлерадыё, ансамбля салістаў “Класік-Авангард”, саліста Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі Аляксандра Тузлукова, польскіх майстроў — Марыюша Пэндзялака (габой) ды Яна Пільха (перкусія).

С.Б.

Фота забяспечана аўтарам

«Жатва многая, делателей же разумных мало...»

Першая палова XVII стагоддзя — час этнаканфесійных канфліктаў, палемікі вакол уніі, выбару мадэляў узаемаадносін дзяржавы і царкваў. Аўтары таго часу звяртаюцца да рэальнага жыцця, імкнучы асэнсаваць месца чалавека ў грамадстве, усвядоміць яго ролю ў сацыяльна-палітычных і міжканфесійных канфліктах. Адметнасцю твораў першай паловы XVII стагоддзя стаўся разгляд уласна тэалагічных праблем у звязцы з сацыяльнымі, антрапалагічнымі і насэалагічнымі. Галоўнай тэмай літаратуры гэтага часу з'яўляецца пошук "ісціннага быцця" "сапраўднага верніка".

Кірыл Транквіліён Стаўравецкі — выбітны багаслоў, публіцыст і царкоўны дзеяч першай паловы XVII стагоддзя. Прайшоў духоўную эвалюцыю ад праваслаўя да уніяцтва. Праваслаўныя творы — "Зерцало богасловія" (першы вопыт выкладання праваслаўнай багаслоўскай сістэмы на рускай мове), "Евангеліе учительное", "Перло многоценное" — былі папулярныя ва ўсіх славянскіх дзяржавах. У межах апафатычнага (адмоўнага) багаслоўя развіваў дыялектычныя ідэі пра ўзнікненне жыцця на Зямлі. Багалоўская сістэма Кірыла Стаўравецкага ў Кіеве і Маскве была абвешчана ерэтычнай, аўтара несправядліва абвінавачвалі ў "адмаўленні Бога". Кнігі забаранілі, 60 асобнікаў "Евангелія учителя" былі спаленыя ў Маскве ў 1627 годзе. У 1626 годзе пад уплывам мітрапаліта В. Рукіца перайшоў у унію, стаў архімандрытам Чарнігаўскіх уніяцкіх манастыроў.

У творы "Зерцало богасловія" (Унеў, 1692, Почаев, 1618) іераман Стаўравецкі развівае біблейскі тэзіс пра тое, што зямны свет ёсць правобразам Боскага. На яго думку, усё "зямное" створана гарманічным і прыгожым. Гармонія гэтая грунтуецца на ўзаемадзейнічання чатырох стыхій: вады, зямлі, паветра і агню. "...една стихія другой преподает своего квалітатіс, або качества: земля вадзе — холад, вода паветру — вільготнасць, паветра агню — "порушення", агонь зямлі — "порушення", агонь зямлі і паветру — цэпільню. Боская гармонія праяўляецца ў вялікім свеце — прыродзе і ў малым — чалавеку. Развіваючы дыялектычны ўяўленні пра свет, Стаўравецкі ўводзіць паняцце супрацьлегласцей ("противности"), якія лічыць заканамернымі і неабходнымі для таго, каб адзначыць "несотворное существо от створеного, безсмертное от смертного... доброе от злого, свет от тьмы, правду от лжи". У багаслоўі Стаўравецкага дыялектыка паўстае атрыбутам гармоніі бачнага свету як правобразу Боскага.

Імкнучыся вызначыць месца чалавека, Стаўравецкі вылучае тры светлы: духоўны (анёлы і святых), бачны (прырода), малы (чалавек). Аўтар піша і пра існаванне чацвёртага — "заслівага", што складаецца з чатырох "злостій": "зздрість, пиха, лакоство и убійство". Стваральнік гэтага свету — д'ябал, жыхары — "злые сволонные люди" ("Зерцало богасловія"). Характарыстыка чацвёртага свету ўтрымлівае канцэпцыю зла і дае падставы меркаваць, што Бог не з'яўляецца крыніцай зла. Зло дапушчаецца Богам як элемент, неабходны для касмічнай гармоніі. Стаўравецкі пераносіць зло са сферы быцця ў сферу маралі. Яго канцэпцыя сумяшчае два асноўных падыходы да трактоўкі зла, што

присутнічаюць у патрыстыцы (творах святых айцоў): з аднаго боку, зло — вынік благага карыстання свабоднай волі (маральны аспект), гэтая трактоўка, найбольш распаўсюджаная, належыць Іаану Дамаскіну; з другога боку, зло ўсвядомляецца як неабходнае для гармоніі (анталагічны аспект), Стаўравецкі практычна цытуе Псеўда-Дыянсія і Васілія Вялікага. Трактоўка зла як чынніка гармоніі дае ключ для разумення працэсу тварэння. Пры ўвасабленні Боскіх ідэй у бачным свеце адбываецца зрабненне Добра, бачны свет скажае іх — у гэтым сэнсе зло ёсць аб'ектыўным вынікам гэтага скажэння, да якога "свольные" людзі дадаюць "скажэнне" суб'ектыўнае. Такім чынам, у канцэпцыі Стаўравецкага зло і дабро — дыялектычныя супрацьлегласці. Свет бачны сатканы з супярэчанняў, а зло па-за сувяззю з добром не існуе, яно можа існаваць, толькі паразітуючы на добры.

Ужо згадвалася, што багаслоўская сістэма Стаўравецкага ў Кіеве і Маскве была абвешчана ерэтычнай. "Богословие есть ведомость и зрение невидимых бытностей, не матерных речей, а смыслом нашим неподвластных и безплотных существ" (у гэтым абзацы тут і далей цытуецца "Зерцало богасловія"). — Н. К.). Сэнс багаслоўя, паводле Стаўравецкага, заключаецца ў адмаўленні ад усталявання адзвартнасці любых вобразаў і параўнанняў: "Бог есть не бог, світ, несвіт, премудрость, непемудрость, отчество, неотчество, несныновство, недух, нетроица, неединица, недвижение, нестойание, и неидноже от сих бог есть". Бог вызначаецца як найвышэйшая форма быцця, для якой характэрная бясконнасць ("без початку и без конца, без ограничения, сквозь всех переходит без заборонны"), гэта "существо пресущественное, сама истотная бытность". Стаўравецкі падкрэсліваў блізкасць сваіх уяўленняў да апафатычнага багаслоўя, якому была ўласціва адмова ад антрапамарфізацыі Бога. Нібы прадбачы будучыя абвінавачванні, ён пісаў: "Но да не речет кто, яко сим отречением извожу внебытие Бога, да не будет се; но непостиженном, постигаю непостижимого Бога".

У антрапалагічнай сістэме Стаўравецкага чалавек ёсць мікракосмам, што надае сэнс усяму існаму: "Удивляемся сему небосе еже украшено солнцем, луною, звёздами, такожде и землі, яко украшена есть горами и дубравами и различными цвѣти и сущим человеком на ней" ("Евангеліе учителя"). Ён перакананы, што "Бог поставил человека над всеми красотами властителем и сторожем, разумным шафарем, чтобы ведал потребно"; сувязь паміж Богам і чалавекам забяспечвае фактар

МОЛИТВЫ

Бѣе дѣо, радѣица, бл҃годѣтнаа мѣе, гдѣ еа тѣокоу: бл҃гоелокѣна тѣ кѣ женѣхѣ, и бл҃гоелокѣнѣх плѣдѣх чрѣка тѣоелѣо, іакѣ еѣа роднѣа еѣн дѣшѣх нѣшнѣхѣ.

Аггѣе еѣїи, храниѣтеаю моѣ сѣїи, на соблау. дѣнѣе мнѣ ѿ бѣа еа неевеѣ дѣннѣи, прнѣвѣжнѣо моаѣ тѣа: тѣи ма днѣеѣ прѣевѣтнѣ, и ѿ вѣакагѣо слѣа сохрани, ко бл҃гомѣ дѣаїнѣю нагѣаѣн и на пѣѣть спѣаїнѣа напѣаѣн. Амѣнѣ.

Жоаи бѣа ѿ мнѣ, сѣїи [сѣїа] (нѣрѣкѣ), іакѣ азѣ аѣеранѣо кѣ тѣеѣ прнѣвѣгаю, еѣоромѣ помѣошннѣѣ и моаїтѣвнннѣѣ [еѣорѣо помѣошннѣѣ и моаїтѣвнннѣѣ] ѿ дѣшѣѣ моѣи.

Догѣоїно еѣтѣ іакѣ воїетнннѣѣ, бл҃жїтн тѣа бл҃ѣ, прнѣокаѣжннѣѣ и прнѣепорѣчнѣѣ, и мѣѣрѣ бѣа нѣшнѣо. Чѣстнѣїшѣѣо хѣрѣвїмѣ и слѣвнѣїшѣѣо кѣзѣ еравнѣїнѣа еѣрафїмѣ, кѣзѣ нѣтлѣнѣа бѣа еѣока рѣжашѣѣо, еѣшѣѣо бл҃ѣ тѣа вѣанчѣа еѣмѣ.

Прѣевѣїа бл҃ѣ, сѣїѣ нѣевѣ!

"разумнасці" разам са свабоднай волі ("Перло многоценное"). Чалавек абавязаны ўдасканалвацца, "паўната" чалавечага жыцця — гэта і ёсць, на думку Стаўравецкага, "ісціннае быццё".

Сацыяльна-палітычная дзейнасць праваслаўных брацтваў у канцы XIV — першай палове XVII стагоддзяў культывавала ідэал грамадскага служэння, прадпрымальнага і палітычна актыўнага чалавека, у гэтым асяродку асуджаецца лянота, паразітарны лад жыцця. Стаўравецкі ўхваляе валоданне зямнымі дабротамі, узвышае зямныя радасці, што прыносяць асалоду чалавеку, асуджае двурэшніцтва служэння, якія прапаведуюць "хрысціянскую прастасць". Стаўравецкі адзначаў "простоту двоякаго роду": першая — "святая прастота", г.зн. "честность и скромность", другая — "беспросветность ленивых людей". Ён шчыра шкадаваў з тае нагоды, што "жатва многая, делателей же разумных мало" ("Евангеліе учителяное... Передмова до чителника").

Звяртаючыся да праблемы свабоднай волі, Стаўравецкі зазначае, што яна забяспечвае сувязь паміж Богам і чалавекам. У той жа час ён папярэджвае: "...самовластѣе двояко: жизнь или смерть" ("Перло многоценное..."). Менавіта мера выступае ў якасці маральнай катэгорыі ("Что без меры, то грех"), прычым ілюстрацыя гэтае меркаванне жыццёвым прыкладам: "Невинно вино, але пьянство проклято". Мера і розум — падмурак чалавечага шчасця. Стаўравецкі заклікаў суайчыннікаў да маральнага ўдасканалення і задавальнення патрэбаў індывідуума ў пошуках аб'ектыўных ведаў і асабістага шчасця,

да ўсталявання грамадзянскіх дабрачыннасцяў і трывацьных асноў дзяржавы. Вызначальная маральна-этычная сістэма з'яўляецца культурна-абавязанай асобы, надзеленай вялікай дабрачыннай сілай, неабходнай для пераўтварэння "натуральнага" чалавека ў культурнага. Асоба ў Стаўравецкага, з аднаго боку, паўстае боскім стварэннем, з другога — сховішчам розуму. Аднак яго развагі часта не выходзяць за межы царкоўных папярэджанняў. Так, ён папярэджвае: "...грешных людей косит Косарь: князей и царей, не милостивых роскошников, и патриархов, и папезов, философов и краснослово". Зло ўрэшце знікне, і пасля ачышчэння вогненнаю пльыню "Земля будет чиста и светла как кристалл и не будет на ней ни зверей лютых, гадов ядовитых" ("Перло многоценное").

Кірыл Транквіліён Стаўравецкі — постаць надзвычай яркая. Ён адкрыў цэлы кірунак для навуковай творчасці, стаў папярэднікам этычных сістэм XVII стагоддзя, створаных прафесарамі Кіева-Магілянскай акадэміі, пазначыў сістэму практычнай этыкі, абмяляваў ідэал чалавека адукаванага, дзейснага, актыўнага. Ён жа ўпершыню выказаў думку пра тое, што шанаванне чалавека ў грамадстве — вышэй за адзіноціцкае жыццё аскета.

Наталія КУТУЗАВА

Фота забяспечана аўтарам

Нават у самым цэнтры нашай гаманкой сталіцы сустракаюцца астраўкі цішы і спакою, што патанаюць у яркай летняй квецені. «Беларуская хатка», мемарыяльны дом, у якім змясцілася экспазіцыя, прысвечаная апошнім месяцам жыцця Максіма Багдановіча, — якраз такая мясцінка.

У чым жа адметнасць адзінокага паэтавага прыстанішча, дзе, здаецца, усё — пісьмовы стол, лісток паперы, спісаны таропкім почыркам, лямпа пад абажурам — яшчэ захоўвае дотык яго рук? Проста менавіта тут было суджана набыць другое жыццё адной з самых чароўных з'яў беларускай культуры — батлейцы.

Няспетая песня Страцім-лебедзя

Анёл, што прыносіць на зямлю добрую вестку, і бязгрэшная дзева Марыя, жорсткі цар Ірад і чорт-спакуснік — героі некалі любімых нашымі прадзедамі спектаклю зноў на сцэне запальваюць усмешкі на дзіцячых тварах.

— Цікава, чаму менавіта ў «Беларускай хатцы» з'явілася батлейка? — з такім пытаннем я звярнулася да Таццяны Дубоўскай, загалчыцы філіяла літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

— Лялечны тэатр дапоўніў калекцыю нашага музея невыпадкова. Батлейка — няспраўджаная мара Максіма Багдановіча, які пайшоў з жыцця вельмі рана. Па ўспамінах Змітрака Бядулі (ён займаў у сядзібе адзін з пакояў) нека паэту расказалі пра пастануюкі, што ладзіліся ў 1915 годзе сіламі мінскай інтэлігенцыі. Ён, узрушаны гэтай ідэяй, збіраўся разам з сябрамі павандраваць па беларускіх гарадах і мястэчках, паказваючы такія спектаклі. Але лёс склаўся іначай. У маі 1917-га Багдановіча не стала... Такім чынам, батлейка — гэта своеасаблівы помнік паэту і яшчэ адной няспетай ім песні.

Наш лялечны тэатр з'яўляецца дакладнай копіяй Магілёўскай батлейкі XIX стагоддзя, зроблены ён групай рэстаўрацый па пад кіраўніцтвам Галіны Жэравінай.

— Паўна, зараз досыць складана адшукаць сапраўдных майстроў-лялечнікаў?

— Апошнім часам батлейкі робяцца неад'емнай часткай некаторых музеяў, школ, дзе вучні самі шыюць лялькі для сваіх пастановак. Забыты тэатр паступова вяртаецца да жыцця. Аднак першапраходцам у гэтай справе быў менавіта наш музей.

— Але ўсё ж такі, хто больш цікавіцца старажытным тэатрам, самі беларусы альбо замежныя госці?

— Грунтоўная праца ў гэтым кірунку пачалася не так даўно, з прыходам супрацоўніка, які валодае англійскай і нямецкай мовамі. Для турыстаў праводзяцца асобныя экскурсіі. Таксама спецыяльна для іх быў перакладзены ўрывак з батлеечнага спектакля. Колькасць замежных гасцей, безумоўна, павялічваецца. Але пакуль асноўную частку нашых наведвальнікаў складаюць беларусы, найперш маленькія дзеці. Ім цікава не толькі паслухаць пра вядомага паэта, наведваць мемарыяльны пакой, але і паглядзець маляўнічы спектакль. Для іх гэта сапраўднае свята.

Кола гісторыі не спыняе імклівага бегу. Але ў «Беларускай хатцы» яно быццам трошкі сціскае сваю хаду. Старая сядзіба яшчэ памятае дваццатипяцігадовага хлопца з палыманым сэрцам у хворых грудзях, які марыў вандраваць па Беларусі з маленькім тэатрам.

На жаль, не паспее... Але справа, задуманая ім, жыве. І сёння беларуская батлейка зноў гатова расчыніць дзверы перад кожным, хто неаб'якавы да сваёй гісторыі і культуры.

Святлана САЎКО

На радзіме Максіма Танка

III мат у якіх раёнах нашай рэспублікі людзі ганарацца тым, што менавіта на іх зямлі нарадзіўся той або іншы пісьменнік, жыццё і творчасць якога цесна звязаны з жыццём народа, яго гісторыяй, здзяйсненнямі і марамі. Купалаўская Вязьніка, коласаўская Мікалаеўшчына, мележаўскія Гліншчы, льнякоўскія Крынкі, танкаўская Мядзельшчына, Пількаўшчына... Мястцы ўвогуле вядомыя людзям, выгокі талентаў гэтых сьлінных майстроў роднага слова, класікаў нацыянальнай літаратуры, адданых сыноў Айчыны. Адны з іх, як, напрыклад, Вязьніка і Мікалаеўшчына маюць статус агульнанацыянальнага значэння, у іх праводзяцца рэспубліканскія святы, даўно яны ўжо сталі музеямі з адпаведнымі штатамі супрацоўнікаў, многімі і многімі экспанатамі аб жыцці і творчасці песняроў. Другія пакуль што такім не вызначаюцца, але ўсёадно вабяць аматараў літаратуры з усёй рэспублікі, а мясцовыя ўлады, наколькі гэта магчыма, робяць усё, каб і яны сталі сапраўднымі асяродкамі для выхавання моладзі і прапаганды беларускай літаратуры. Прыклад гэтага мы бачым на Мядзельшчыне.

Як вядома кожнаму з нас яшчэ са школы, тут, у вёсцы Пількаўшчына 17 верасня 1912 года ў слянянскай сям'і нарадзіўся будучы народны паэт Беларусі Максім Танк (Яўген Іванавіч Скурко). Вядома і яго біяграфія, пазначаная вехамі рэвалюцыйнага змагання ў Заходняй Беларусі ў 30-я, праца ў гады Вялікай Айчыннай у газеце "Савецкая Беларусь", затым (літаратурная праца) у часопісе "Польмя", пасада галоўнага рэдактара "Польмя", старшыні праўлення СП БССР, грамадская дзейнасць. Герой Сацыялістычнай Працы, акадэмік, Лаўрэат Ленінскай прэміі і Дзяржаўных прэміяў БССР, ён, згодна з завяшчаннем, у 1995 годзе пахаваны недалёка ад Пількаўшчыны на новакаўскіх могілках (там жа пахавана і яго жонка Любоў Андрэўна) побач з магіламі бацькоў.

Нядаўна група сталічных літаратараў, у складзе галоўнага рэдактара часопіса "Польмя" Міколы Мятліцкага, паэтаў Уладзіміра Марука і Казіміра Камейшы, празаіка Уладзіміра Саламаха наведла Мядзельшчыну, паэтавы мястцы. Напачатку ў Мядзельскім райвыканкаме адбылася іх гутарка з

намеснікам старшыні Надзеяй Віктараўнай Герновіч і загадчыкам аддзела культуры райвыканкама Алегам Алегавічам Бароўкам. Яны расказалі пісьменнікам аб тым, як на Мядзельшчыне ўшаноўваюць памяць слаўтага земляка, аб тым, якія наогул тут робяцца захады па захоўванні яго духоўнай спадчыны. У школах раёна дэманструюцца стэнды з яго творамі, у бібліятэках праводзяцца ўрокі літаратуры, вывучаюцца жыццёвы і творчы шлях народнага паэта. Але, вядома, пакуль найбольш матэрыялаў пра Максіма Танка, як аднаго сына Айчыны і класіка беларускай нацыянальнай літаратуры сканцэнтравана ў Мядзелі, у Музеі народнай славы, цэнтральнай і дзіцячай раённых бібліятэках. І гэта зразумела: за тых гады ты-

сячы наведваліся ў з усёй Беларусі, з розных куткоў былога СССР, з некаторых краін далёкага замежжа, адпачываючы на Нарачы наведваюць гэтыя ўстановы, знаёмяцца з танкаўскімі дакументамі. У музеі народнай славы, напрыклад, цудоўна расказвае аб паэце навуковы супрацоўнік Валянціна Іванаўна Карзіёнак. У цэнтральнай і дзіцячай бібліятэках — іх супрацоўнікі, у прыватнасці, Клара Сцяпанаўна Фірага, Ірына Альфрэдаўна Цьпельніцава, загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу і іншыя.

Пісьменнікі з Мінска разам з А. Бароўкам і супрацоўніцай раённага аддзела культуры Таццянай Ананьёўнай Нырцовай наведлі магілу Максіма Танка і яго жонкі Любоў Андрэўны, дзе ўсклалі кветкі.

У Пількаўшчыне

У вянок Максіму Танку

Два дубы схілілі тут чубы,
Пчолка кветку пры гумне гайдае.
Кветкі — не ратунак ад журбы
І па іх свой лёс не разгадаеш.
Сам схілю я моўчку галаву,
Нібы дзень пабачу той, адсутны.
...Два чайны па Нарачы пльывуць,
Два крыжы выходзяць

ім насустрач.

Нібы цені два, яны ідуць.
Дзень і ноч, і нават век мінаюць.
І куды сцяжыны іх вядуць,
Я не знаю.
І ніхто не знае,
Можа, толькі цішыня адна,
Што нависла хмараю над летам,
Таямніцу ведае спаўна
Вечнасці, што суджана паэту.
Дзе яна, адзіная вярста,
Што знаходзіць у жыцці не кожны,
Толькі ў Бога можна запытаць
І яшчэ ў паэта часам —

можна.

Казімір КАМЕЙША

Падчас наведвання Мядзельшчыны літаратары мелі гутарку з братам паэта Фёдарам Іванавічам Скурко, які жыве ў в. Пількаўшчына. Фёдар Іванавіч расказаў пра брата, пра сябе, выказаў падзяку ўсім, хто цікавіцца паэтам, шануе яго памяць.

7 жніўня на Мядзельшчыне мясцовыя ўлады мяркуюць правесці мітынг-рэквіем па ўшанаванні памяці слаўтага земляка, на які будучы запрошаны ўсе прыхільнікі роднага слова, а таксама тых, хто шануе, ведае і любіць творчасць народнага паэта Максіма Танка (Яўгена Іванавіча Скурко).

P. S. Паэт Казімір Камейша перадаў рэдакцыі верш, напісаны падчас паездкі на Мядзельшчыну.

У. ПЯТРОЎ

Веліч паэта

Ужо дзесяць гадоў, як не чуць нарачанскія сосны крокаў сьліннага песняра Нарачы — народнага паэта Беларусі Максіма Танка. Аднак у пошуме векавечных дрэў, ва ўсплэску блакітных хваль гучыць і сягоння магутны голас Паэта. Яго радзіма, аваяная мужнай славай, беражліва клопаціцца аб літаратурнай спадчыне свайго вялікага сына. У Мядзелі робіцца ўсё, каб духоўная прысутнасць Максіма Танка адчувалася ў кожным дні. Не без хвалявання праходзіш заламі музея народнай славы, дзе адна з іх прысвечана дарагому земляку. Яшчэ раз акунаецца ў вядомы са школьнай парты давераснаёўскі змагарны лёс паэта. У цэнтральнай раённай бібліятэ-

цы, якая носіць імя Максіма Танка, гартаеш старонкі любімых кніг. Са скрухай стаіш на новакаўскіх могілках пад шэрымі мармуровымі крыжамі, дзе знайшоў свой вечны прыгук любімы паэт поруч са сваёй жонкай Любоўю Андрэўнай. Нават у сваім запавецце ён застаўся верным роднай зямлі.

Мне асабіста дорагі твоя старонкі біяграфіі паэта, якія звязаны з часопісам "Польмя". Самы імённы рэдактар гэтага літаратурна-мастацкага выдання, ён зрабіў усё належнае, каб айчынная літаратура шырока кроцьла абсягамі свету. Дзесяткі новых таленавітых імён духоўна асталіся на палымянскіх старонках пры Танку. Шматталоса ішла ў Беларусь праз "Польмя"

ў перакладах на родную мову літаратура свету. Гэта былі нялёгка для разрабаванай і зняванай ворагам нашай бацькаўшчыны пасляпераможных гады. Будаваўся краіна. Росквіту дасягала і яе літаратура, паспяваючы за шпыткім жыццём. Узросталі тыражы часопісаў і кніг. Васемнаццаць гадоў працы аддаў Максім Танк часопісу "Польмя". Зрабіў усё дзеля таго, каб часопіс стаў галоўнай літаратурнай трыбунай. Сягонняшняя рэдакцыя "Польмя" шануе танкаўскія традыцыі, робіць усё магчымае, каб у вартасным духоўным абліччы патрапляў часопіс у рукі чыгача.

Дзень нараджэння паэта — 17 верасня — пчасліва паяднаў уз'яднанне Усходняй і Заход-

няй Беларусі ў гістарычна вядомым 1939 годзе. Спадзяюся, што неўзабаве ён стане датай рэспубліканскага свята танкаўскай паэзіі. Тут, на радзіме паэта, глядзячы ў лустра Нарачы, яна зорна асвеціць новыя

шляхі суверэннай Беларусі, дапаможа ёй пачувацца ў сусветным чалавечым супольніцтве дастойна і годна.

Мікола МЯТЛІЦКІ,
галоўны рэдактар часопіса
"Польмя"

Зоркі Віцебска. Не згаснуць?

(Заканчэнне. Пачатак у № 29 за 22 ліпеня)

У добры шлях, спявачка Ксюша!

Бясспрэчна, галоўная падзея на "Славянскім базары" — конкурс маладых выканаўцаў, у якім перамагла прадстаўніца Беларусі Паліна Смоліца. Але аб гэтым столькі напісана і паказана, што і дадаць ужо няма чаго: дык навошта паўтарацца. А вось дзіцячы "базарчык" выглядае ў сродках масавай інфармацыі больш сціпла. Але ж тут таксама з'ялі свае зоркі, маленькія... і вельмі таленавітыя.

Сёлета ў горадзе на Дэвіне прайшоў III Міжнародны дзіцячы музычны конкурс. Што ж адбывалася менавіта на гэтым "базарчыку"? Галоўная прыкмета — усё як у дарослых: паміж сабою саборнічалі хлопчыкі і дзяўчынкі ажно з 19 краін свету.

Сёння ўжо вядома: уладальніцай Гран-пры стала Ксенія Сітнік з Мазыра. А што шанцы перамагчы ў яе вялікія, асабіста я зразумела адразу, пасля выступлення дзяўчынкі з другой конкурснай песняй. Таму і рушыла за кулісы, каб узяць у будучай гераіні дня эксклюзіўнае інтэрв'ю.

— Ксенія, ці падабаюцца табе песні, якія ты выканала на конкурсе?

— Вельмі. І першая — "Ляці за мною", і другая — "Гармонік мой".

— Хто спыў табе такі прыгожы строй?

— Валянціна Булаўка, наш мадэль-ер-дызайнер. Яна таксама з Мазыра.

— Мабыць, увесь Мазыр радуецца і перажывае за цябе?

— Так, усе тэлефануюць, віншуюць, — далучаецца да размовы мама дзяўчынкі.

— Як наогул адчуваеш сябе на фестывалі? — зноў пытанне да канкурсанткі. — Дзесьці ты ўжо выступала, не адразу ж на фестываль трапіла?

— Я займаюся ў студыі "ЮМЭС".

— Юныя майстры эстрады: дарэчы, апошняя літара ўказвае на ініцыялы кіраўніка — Святлана Стацэнка, — заўважае маці. — Гэта я і ёсць. У Ксеніі — прозвішча бацькі.

— Святлана, а як вы ацэньваеце выступленне дачкі?

— Я хацела большага. Ксенія, на мой погляд, не ўсё зрабіла ў першы дзень. Таму што песня, якую яна выконвала, — менш накатаная, "свежая". Мы яе толькі на некалькіх канцэртах паказалі. Аб чым гэта гаворыць? Перш чым выйсці на сцэну такога фестывалю, як "Славянскі базар", трэба

сто разоў спець твор. "Гармонік мой" — песня напета. У ёй Ксенія адчувае сябе, як дома. Гэты твор нават Прэзідэнт слухаў падчас канцэрта, прысвечанага 60-годдзю Перамогі...

Перад першым выхадам на віцебскую сцэну мая дачка занепакоілася: "А раптам я словы забуду?" Я ёй — у адказ: "Калі б ты магла забыць словы, то цябе б наогул сюды не запрасілі". На другі дзень: "Мама, я хвалюся!". Давялося супакойваць: "Калі ты Прэзідэнту гэтую песню спела, то і тут зможаш".

Пра тое, што змагла зрабіць Ксюша, сёння ведаюць мільёны людзей...

тэхніцы мініяцюры. Ягонья выставы збіраюць аматараў жывапісу ў ЗША, Францыі, Расіі і многіх іншых краінах свету. Сваю "віцебскую" экспазіцыю мастак назваў "Іран — гістарычная калыска мастацтва". У тым, што назва мае рацыю, наведвальнікі вернісажу пераканаліся падчас знаёмства з цудоўнай тэхнікай жывапісу мастака-мініяцюрыста.

Падчас адкрыцця экспазіцыі ў Віцебску Алірэза Агаміры перадаў сваю карціну "Айрыс" у падарунак Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь. Дарэчы, "айрыс" — персідскае слова: свайго роду сімвал кахання і сяброўства.

"Айрыс", "Пантэоніка" і іншыя

Сярод прыкметных культурных падзей "базару" — экспазіцыя іранскага мастака Алірэза Агаміры, якая была размешчана ў выставачнай зале Цэнтра сучаснага мастацтва. Прадстаўнік Ісламскай Рэспублікі Іран упершыню ўдзельнічаў у праграме "Славянскага базару". Выстава, якая супала з дзесяцігоддзем падпісання Мемарандуму аб культурным супрацоўніцтве паміж Іранам і Беларуссю, распачала новы этап развіцця сувязей паміж дзяржавамі.

Алірэза Агаміры — вядомы іранскі мастак, які працуе ў старажытнай

Што датычыць вернісажаў, то, безумоўна, звярнула на сябе ўвагу яшчэ адна падзея — новая выстава віцебскіх мастакоў. Калі верыць пагалосцы, адну палову жыхароў Віцебска складаюць мастакі, а другую — іх сябры. Што і пацвердзіў сёлетні фестываль. На гэты раз у поўны голас заявіла пра сябе маладое пакаленне віцебскіх твораў. Аўтар праекта Аляксандр Паўлоўскі прадставіў у Мастацкім музеі арт-выставу сваіх аднадумцаў, назваўшы яе "Пантэоніка". Дваццаць мастакоў, скульптараў і дызайнераў выставілі работы, у якіх глядачы ўбачылі філасофска-мастацкае асэнсаванне творчай спадчыны класікаў — Далі, Шагала, французскіх імпрэсіяністаў, галандскіх жывапісцаў. "Мы з павагай ставімся да сваіх сучасных калегаў, але памятаем класікаў і вучымся ў іх", — зазначыла падчас адкрыцця выставы Дзіна Даніловіч.

Вось такім чынам, у працяг добрых пачыненняў "Славянскага...", творчая моладзь шукае свае шляхі — захоўвае традыцыйнацыянальную школы і інтэгрыруе беларускі жывапіс у сусветную культуру.

Запамінальныя "Дні..."

Дарэчы, прыгаданая падзея адбылася ў рамках Дня культуры Беларусі. А яшчэ праходзілі Дні культуры Расіі, Украіны... І атрымаліся яны не менш запамінальнымі. Так, упершыню ў рамках "Славянскага базару" ў Віцебску 20 ліпеня прайшоў маладзёжны дзень. Ён пачаўся раніцай прабегам "За здаровы лад жыцця". Эстафету падхапіў 1-ы Маладзёжны інтэлектуальны фестываль, які ўяўляў сабой тры конкурсы на тэму "Славянскага базару". Увечары ж юнакі і дзяўчаты сабраліся на плошчы Свабоды, дзе адбыліся...спарціўны дэ-дзэаў! Не спартыўныя — прафесійныя. У рамках найцікавейшай дыскапраграмы.

А вось дзень Саюзнай дзяржавы ў рамках фестывалю мастацтваў прайшоў ужо ў трэці раз. І выклікаў вялікі інтарэс і ў мясцовых жыхароў, і ў гасцей горада, і ў журналістаў. Многія з іх сталі ўдзельнікамі прэзентацыі кнігі "Гісторыя гісторыі Саюзнай дзяржавы", выдадзенай па заказе Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы. Прадстаўнікі СМІ сустрэліся з лаўрэатам прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва кампазітарам Аляксандрай Пахмутавай. Прыхільнікі творчасці народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамаякіна — яшчэ аднаго лаўрэата гэтай прэміі — сабраліся ў чыгальнай зале абласной бібліятэкі, каб стаць удзельнікамі вечарыны "Сэрца на далоні"...

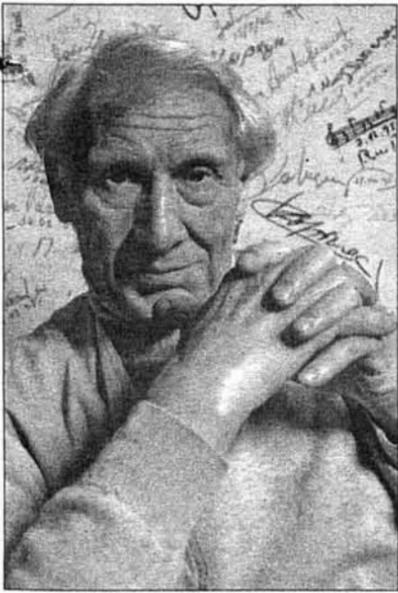
Дарэчы, падчас работы вязной прыёмнай з удзелам Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы Паўла Барадзіна, жадаючыя мелі магчымасць атрымаць кваліфікаваныя кансультацыі па праблемах адукацыі, культуры, забеспячэння роўных правоў грамадзян Беларусі і Расіі. Дзяржсакратар Павел Барадзін стаў госцем "Горада майстроў", павіншаваў маленькіх пераможцаў конкурсу на лепшы малюнак на асфальце, які праходзіў на плошчы Перамогі пад дэвізам "Нам патрэбны мір".

Сапраўды, патрэбны. Усім — без выключэння. Магчыма, такі форум мастацтваў, як "Славянскі базар" у Віцебску, ужо сам па сабе — своеасаблівы пратэст супраць размежавання народаў. Бо фестываль яшчэ раз прадеманстраваў, наколькі высокага ўзроўню ўзаемаразумення можна дасягнуць праз мастацтва.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Віцебск — Мінск

Фота аўтара

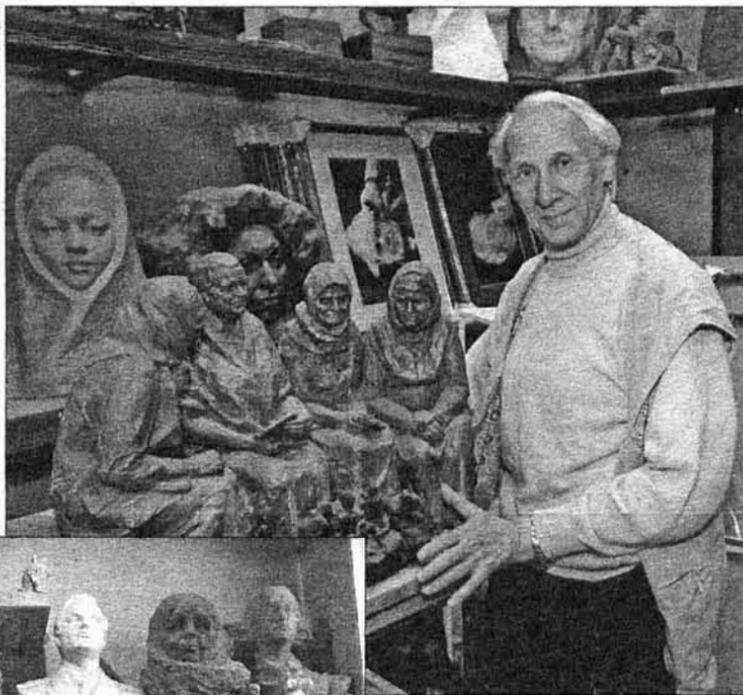
НАТХНЁНЫ КОСМАСАМ

Накіды да партрэта скульптара Івана Міско

Калі я выйшаў з майстэрні скульптара Івана Якімавіча Міско, то з прыкрасцю падумаў аб тым, што не здолею напісаць яго партрэт. Надта шматгранны гэты чалавек, ды і не хопіць адной газетнай паласы, каб распавесці пра яго творчасць, пра жыццё, пра шматлікія найцікавейшыя сустрэчы, якімі ўзнагародзіў яго лёс. І таму я мушу абмежавацца толькі фрагментамі нашай размовы, ці, як сказаў бы мастак, накідамі, замалёўкамі, эцюдамі да партрэта. Партрэта, які калі-небудзь абавязкова будзе напісаны.

— Іван Якімавіч, кім вы марылі быць у дзяцінстве? Мяркуючы па вашых творах, неяк міжволі просіцца адказ — касманаўтам.

— Не. Я з самага дзяцінства хацеў быць мастаком. А маляваць пачаў з пяці гадоў. Мне вельмі падабалася акварэль. Аб скульптуры я наогул уяўлення не меў, бо нарадзіўся ў вёсцы на Слонімсчыне і хадзіў у звычайную сельскую школу. За лепку ўзяўся толькі пасля службы ў войску, калі пачаў вучыцца ў мастацкай вучэльні на аддзяленні скульптуры. Менавіта тады я зразумеў, што займацца жывапісам, сядзець за халстом — занятак не для мяне. Я ж здаровы моцны мужык! Мне хацелася, каб мая праца вагу мела, каб можна было падняць яе, абысці, разгледзець з усіх бакоў.

— Чым запомнілася першая самастойная работа?

— Калі я закончыў вучэльню, атрымаў вельмі буйны заказ — зрабіць трохметровы футбаліста з мячом і з букетам кветак у руках. Гэтая скульптура з бетону потым стаяла ля мотавелазавода. За яе атрымаў вялікія па тых часах грошы. Кожны дзень лічыў іх, насіў з сабой і зашпільваўся на ўсе гузікі, каб мяне не абрабавалі, а ноччу хаваў пад падушку. Потым знаёмых заўважылі, што я кепска апрануты, парайлі паехаць у Прыбалтыку ды купіць сабе адзенне. Так і зрабіў. Набыў усё новенькае ад галаўнога ўбору да пантофляў. У Мінск вярнуўся ўжо без грошай, прыйшлося нават пазычыць. Але я быў шчаслівы, што нарэшце зноў-такі, як усе. Я хадзіў з расшпіленай кашуляй, адчуваў сябе свабодным, і мне гэта падабалася.

— Чаму і калі вы звярнуліся да тэмы касманаўтыкі?

— Падчас навучання ў Акадэміі мастацтваў. У мяне была курсавая — помнік Юрыю Аляксеевічу Гагарыну. Ужо тады я марыў трапіць у Зорны Гарадок, але гэта было не-

магчыма. Зорны Гарадок — закрытая зона. Калі ж у космас паляцеў беларус, я пачаў шукаць сустрэчы з ім. Хутка такі выпадак надарыўся. У першы дзень прыезду Пятра Клімука ў Мінск, я запрасіў яго ў майстэрню. Гэта была незабыўная сустрэча — за дзве гадзіны я зрабіў эцюд. Потым ён не раз наведваў мяне, а я ездзіў у Зорны Гарадок, рабіў там эцюды. Калі ж Клімук паляцеў у другі раз, а потым у трэці і зрабіўся двойчы Героем, паўстала пытанне аб устаноўцы яго бюсту на радзіме. І ён, калі ўбачыў, з якім энтузіязмам я працую, сказаў, што хацеў бы, каб аўтарам яго бюсту ў Брэсце быў я.

— Вы стварылі цэлую галерэю бюстаў герояў космаса. У чым адметнасці працы менавіта з касманаўтамі?

— Звычайна я пачынаў працаваць над эскізам яшчэ да палёту. Ці ў гасцініцу да сябе запрашаў, ці прыходзіў да іх дадому. Гэта адбывалася ў шэсць-сем раніцы альбо позна ўвечары, каб даць касманаўту магчымасць адпачыць пасля трэніроўкі на трэнажорах. Да таго ж, аб маім візіце ніхто не павінен быў ведаць. У першую чаргу служба разведкі, якая адсочвала кожны

крок.

— Да палёту звычайна рыхтавалі двух касманаўтаў — асноўнага і дублёра... Чым вы кіраваліся, калі выбіралі героя для сваёй скульптуры?

— Нейкая інтуіцыя спрацоўвала. І, як ні дзіўна, я ні разу не памыліўся — хто з іх будзе дублёр, а хто — асноўны. Яны былі аднолькава гатовыя да палёту. Хаця яшчэ не ведалі, хто з іх паляціць. І калі я, напрыклад, ляпіў балгарскага касманаўта, яго дублёр-суайчыннік не павінен быў ведаць аб гэтым...

— Напэўна, у хуткім часе вы сталі своеасаблівым талісманам для Зорнага Гарадка. Бо той, каго вы абіралі "героем" свайго будучага твора, абавязкова ляцеў у космас... Пазіравалі, напэўна, з задавальненнем?

— Адночы паміж мною і французскім касманаўтам Жанам Лу Крысьенам, калі я яго ляпіў, адбылася такая размова. "Давай, выцягнем скульптурны бюст на вуліцу, — прапанаваў я. — Там адкрытае паветра і больш святла..." А Крысьен мне адказаў: "Не, не будзем, бо вечар на вуліцы, і я баюся захварэць. А праз тыдзень ехаць на Байканур..." Перш-наперш касманаўты клапаціліся аб сваім здароўі і — каб ветрам не прадзьмула, каб штосьці не здарылася. Яны ведалі, што ў любы момант іх можа замяніць дублёр, які і паляціць у космас.

— Вы пачыналі рабіць эскізы яшчэ да палёту і працягвалі працу пасля вяртання. Ці можа мяняцца чалавек, які вяртаецца на зямлю героем?

— Гэта дзень і ноч! Часам людзей было зусім не пазнаць. Калі я ляпіў польскага касманаўта Міраслава Гермашэўскага, да палёту мы з ім часта сустракаліся. Ён прыходзіў,

пазіраваў. А калі Міраслаў вярнуўся на Зямлю, я якраз заканчваў накіды і пачаў новы эцюд. А ён мне і кажа: "А чаму ты гэта лепіш? Я ж нацыянальны герой Польшчы. Гэта паляк павінен рабіць!"

Нешта падобнае адбылося і з мангольскім, і з румынскім касманаўтамі...

— Сучаснікі-касманаўты і... Горкі. Наколькі складана было рабіць помнік чалавеку, якога ўжо даўно няма?

— Пасля адкрыцця помніка маш-герані ў Жолзіне і атрымання Дзяржаўнай прэміі, усяму аўтарскаму калектыву — Заспіцкаму, Рыжанкову, мне і архітэктару Трафімчуку — даручылі зрабіць помнік Максіму Горкаму ў цэнтральным парку сталіцы.

Мяне камандзіравалі ў Маскву ў Дом-музей Горкага, каб сабраў матэрыялы. Штодня я хадзіў у музей і корпаўся ў архівах. Альбом за альбомам... І мяне ўразілі гэтыя альбомы. Тое, што я пабачыў, ніколі не друкавалася. Мне паказалі яго маску, знятую пасля смерці, яго адзенне, абутак. Максім Горкі паўстаў перад мною зусім іншым чалавекам.

У маладосці ён часта фатаграфавалася. Гэта была яго слабасць. У яго было самае моднае адзенне, вельмі дарагое. Гэта не стыль галоты ды жабракоў. А вось калі пастарэў і "згубіў" сваю доўгую прычоску, фатаграфавашча перастаў. Яго можна было сфатаграфавашць толькі з вялікай адлегласці. Ён блізка да сябе не падпускаў фатографу і ўсіх іх ненавідзеў.

Пачаўшы працу, мы доўга разважалі — з якой прычоскай яго рабіць? Малады Максім Горкі выглядаў як арлоў, і была такая дынаміка... А вось у сталым узросце — зусім іншы вобраз. Таму ў нашага Горкага доўгія валасы.

— Дарэчы, лава, на якой ён сядзіў, таксама надзвычай доўгая...

— І гэта невыпадкова. Калі яе манціравалі, нарадзіўся нават такі жарт: "Ну, дык побач Саюз пісьменнікаў. Можа, хто-небудзь прыйдзе і калісьці сядзе на гэтую лаву побач з Максімам Горкім..."

— Якую яшчэ скульптуру асабіста вы хацелі б зрабіць?

— Мая даўняя мара — паставіць помнік Льву Сапегу ў Слоніме, на маёй радзіме, дзе, як ні дзіўна, дагэтуль няма ніводнай маёй працы. Праект я ўжо зрабіў, цяпер галоўнае пытанне — знайсці грошы.

Гутарыў Уладзімір ДАВЫДОЎСКИ
Фота К. ДРОБАВА

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»

— прымае да разгляду выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
— выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;
— арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

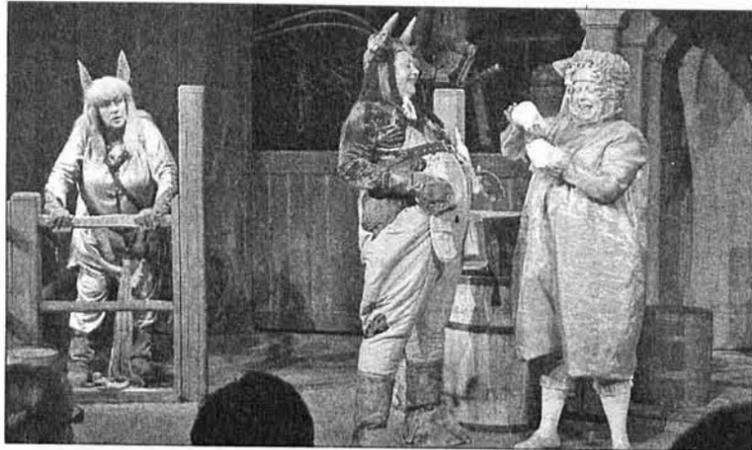
Вул. Захарова, 19, тэл.: 284-79-65

Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-79-65; (факс) 284-82-04.

Калектыву Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры шчыра спачувае галоўнаму захавальніку фонду музея ЦІХАНАВЕЦКАЙ Валяціне Анатольеўне ў сувязі з напатаўшым яе горам — смерцю дачкі.

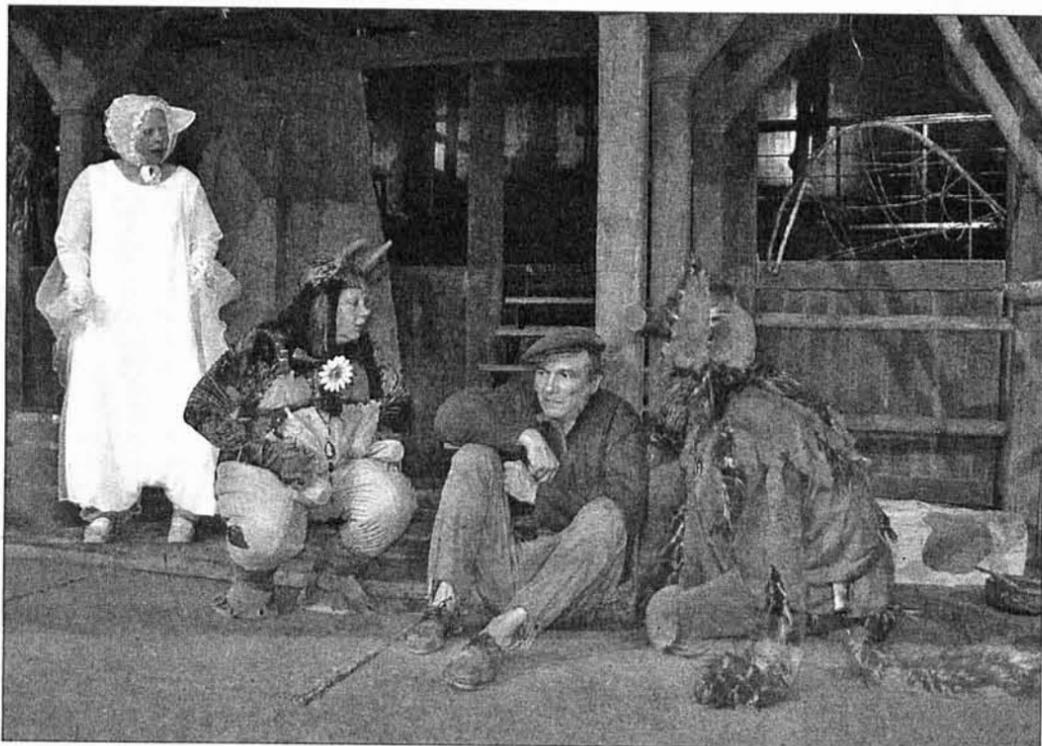
ПРЭМ'ЕРА СПЕКТАКЛЯ ў Тэатры кінаакцёра "Вельмі простая гісторыя" паводле п'есы М. Ладо падаралася варыяцыяй на тэму батлейкі. Дзеянне адбываецца ў хляве, і ад яго далёка не майклівых герояў — кабылы Сястрычкі, каровы Зоркі, свінні, пайня ды сабакі Мацака (Крепыша) залежыць, ці народзіцца ў сям'і гаспадароў дзіця.

Мудрая батлейка

Людзі ў п'есе троху схематычныя — дык жа менавіта такімі ўспрымаюць іх жывёлы. Незразумелыя істоты! Ім неабходная вопратка, нават калі старая яшчэ не падаралася, яны забіваюць, бо ім трэба есці. Яны здатныя забіваць нават сваіх будучых дзяцей, калі прыдумляюць для сябе нейкія апраўдальныя абставіны: маўляў, дачка цяжарная ад сына суседа-алкаголіка... Ці народзіцца зачатая ў гэтым хляве дзіця? Так, але калі адзін з персанажаў аддасць за гэта ўласнае жыццё...

Пра сэнс жыцця і яго вартасць, пра яго цану і пра смерць, пра пакуты і запыты Божыя ідзе гаворка на сцэне, аздобленай, як батлейка (мастак-пастаноўшчык Л. Пруднікаў). Першы ярус яе займае жывёла, на ім з'яўляюцца людзі, на другім — анёлы і закаханыя. Гісторыя зусім простая, але ўсім зразумелае дзеянне таленавіта пераводзіцца ў філасофскі план. Рэжысёр А. Яфрэмаў можа аднесці гэтую сваю пастаноўку на рахунак лепшых работ.

Выдатна папрацаваў і акцёрскі ансамбль. З якім гумарам і цеплынёй паказаны пшчотная карова (А. Караблёва); старая мудрая кабыла (Н. Разанцава);

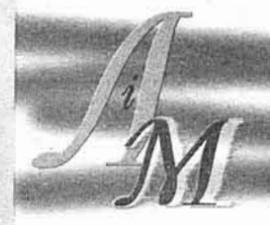

свінны (А. Пухавая), што пакутуе між двума жаданнямі — лятаць і смачна есці, а да таго ж кахае гаспадара; такі падобны да дэмагога-палітыка з адпаведнай лексікай, завучанай з радзі, певень (А. Гур'еў); няўрымслівы сабака (П. Юрчанкоў-малодшы). Выразна акрэслены характары пудоўна падтрымлівае вырашэнне касцюмаў мастачкай Н. Гурло.

Дзве гадзіны глядач смяецца і плача, суперажывае і ўздыхае з палёгкай, калі гісторыя набывае адносна шчаслівы фінал: усё, як у жыцці. І пакідае залу прасветлены.

Гэта цудоўны спектакль для сямейнага прагляду, нагода для размовы на сур'ёзныя тэмы, прытулак для чалавека, закручанага сучасным тэмпам жыцця. Такого кшталту сцэнічны знаходкі дапамогуць выхаваць новае пакаленне тэатралаў. І ўвогуле, падчас такой прэм'еры пераконваешся: беларускія акцёры — самыя лепшыя!

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА
Фота А. Дзмітрыева

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатолий
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталля ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэзюмуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтара
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 2755
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
3.08.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 877

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ІІ ПАЎГОДДЗЕ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малодосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.